

Science fiction blir verklighet

Claes Strannegård forskar om robotar som liknar människor

ORO PÅ HUM FAK

Facken kräver
åtgärder

SID 4

MITT I MAKRILLSTIMMET

Historikern med
grönsvart hjärta

SID 22

FLERA SIDOR DEBATT

Bo Rothstein om
det kollegiala styret

SID 26

Morgondagens frågor kräver breda lösningar

TRADITIONELLT är universitetets roll att skapa, utveckla och överföra kunskap. I det globaliserade och alltmer konkurrensutsatta samhälle som växer fram ställs också andra och nya krav på oss som kunskapsorganisation. För att kunna bidra till lösningen av samtidens stora samhällsproblem och till en hållbar utveckling – utifrån ekonomiska, ekologiska, sociala och kulturella perspektiv – behövs ny kunskap och nya kompetenser. Framför allt fordras det nya och multidisciplinära arbetssätt. Olika ämnesområden behöver i större utsträckning än idag hitta och korsbefrukta varandra till nya kreativa ämneskombinationer. Komplexa frågor kräver mångfacetterade lösningar.

Universitet, men även andra offentliga verksamheter, får ibland kritik för att arbeta i stuprör och samarbeta för lite över disciplin- och organisationsgränser. Även om det kanske inte alltid är en rättvis kritik, så är det ändå en mycket väsentlig fråga. Samarbete och samverkan internt såväl som externt är nyckelfaktorer för framtidens universitet och högskolor.

I ARBETET MED att lösa de stora samhällsfrågorna spelar våra studenter en avgörande roll. Studenterna ställer frågor och ger infallsvinklar till helt nya tankar och lösningar på problem. Studenterna bidrar till kunskapsutvecklingen. Nöjda studenter är också viktiga ambassadörer för vårt universitet och en del av vår samverkan med omvärlden.

För att studenterna inte bara ska bli bärare av kunskap men också av nya och mer tvärvetenskapliga synsätt, har vi som universitet ett stort ansvar. Det är vår skyldighet att se till att de utöver relevanta kunskaper får med sig ett kritiskt förhållningssätt ut i arbetslivet. Universitetet måste också lära dem att svåra och komplexa problem kräver mångsidiga angreppssätt för att kunna lösas. Med ett sådant synsätt i bagaget blir studenterna framtidens "förändringsagenter" och universitetet bidrar därigenom aktivt till samhällsutvecklingen.

För att kunna utveckla nya och tvärvetenskapliga perspektiv behöver vi skapa nya kontaktytor mellan olika ämnesområden. Ett annat förbättringsområde är forskningsstödet. Det har blivit bättre, men fortfarande finns det en osäkerhet bland forskningsfinan-

FOTO: JOHAN WINGBORG

siärerna när det gäller att investera i projekt som går över disciplingränserna. Det gäller också arbetsgivarna. De har inte alltid insikt om vilka utbildningar och vilken forskning som bedrivs på universitetet och det värde det skulle kunna ha i deras utveckling. Hur många vet till exempel vilken fantastisk kompetens Göteborgs universitet har när det gäller ämnen som korrupktion och demokrati?

Avslutningsvis vill jag berätta om att regeringen beslutat om nya externa ledamöter till Göteborgs universitets styrelse. Den gamla styrelsen har haft sitt sista möte och den nya träffas för första gången i juni. För den avgående styrelsen med Carl Bennet som ordförande har det varit ett antal händelserika år med många viktiga beslut. Två av dem, Vision 2020 och omorganisationsarbetet GU förnyas, kommer att ha avgörande betydelse för vår verksamhet i många år framåt. Nu blir det den nya styrelsens roll att se till att Göteborgs universitets forskning, utbildning och samverkan utvecklas i linje med våra mål och strategier och att vi därmed stärker vår konkurrenskraft, nationellt och internationellt.

Jag vill tacka den gamla styrelsen för ett mycket gott arbete. Jag vill också önska den nya styrelsen varmt välkommen.

PAM FREDMAN

GU JOURNALENEN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE**Maj 2013****CHEFREDAKTÖR &
ANSVARIG UTGIVARE**
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se**REDAKTÖR & ST ANSVARIG UTGIVARE**
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se**FOTOGRAF OCH REPRO**
Johan Wingborg 031 - 786 29 29
johan.wingborg@gu.se**GRAFISK FORM & LAYOUT**
Anders Eurén 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se**MEDVERKANDE SKRIBENTER**
Carina Eliasson, Lars Hjertberg**KORREKTUR**
Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg**BITR. GRAFISK FORMGIVARE**
Björn Eriksson**ADRESS**
GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg**E-POST**
gu-journalen@gu.se**INTERNET**
www.gu-journalen.gu.se**UPPLAGA**
5900 ex**ISSN**
1402-9626**UTGIVNING**
7 nummer/år
Nästa nummer utkommer
den 18 juni**MANUSSTOPP**
24 maj 2013**MATERIAL**
För obeställt material ansvaras ej
För ej signerat material ansvarar
redaktionen

Citera gärna, men ange källan

ADRESSÄNDRING
Gör skriftlig anmälan till redaktionen**OMSLAG**
Claes Strannegård,
docent i kognitionsvetenskap
Foto: Johan Wingborg**TRYCKERI**
Billes Tryckeri ABGÖTEBORGS
UNIVERSITET

REKTOR HAR ORDET

2 Studenterna är våra ambassadörer

NYHETER

4 Stora arbetsmiljöproblem på institutionen för språk och litteraturer

6 Dekan Margareta Hallberg svarar

7 Diskriminerande att inte alla har rätt att nominera hedersdoktorer

8 Kritik mot ny IT-organisation

9 Gemensamma förvaltningen ska spara 35 miljoner kronor på 3 år

10 Snart lanseras nytt stöd för chefer

11 Allt fler studenter upplever att kraven har blivit högre

12 Slöjdprofessor för tredje gången

14 Flera fakulteter har svårt att nå jämställdhetsmål

15 Internationell miljöutbildning inspirerar tjänstemän

PROFILEN

16 Robotar är varken goda eller onda, menar Claes Strannegård

REPORTAGE

19 Följ med ut till Gullmarsfjorden, där ett 60-tal forskare undersöker havets försurning

REPORTAGE

22 Doktoranden Adam von Schéele är gaisare sedan barnsben

REPORTAGE

24 Bokbank som beviljar alla lån

DEBATT

De Humboldtska idealen är ingen garanti för ett gott kollegialt ledarskap, skriver Bo Rothstein

DEBATT

Total brist på dialog, menar professor Ingmar Söhrman

LÄSARBREV

MOOC-kurser kan vara något helt annat än traditionell nätutbildning

KRÖNIKA

Vad händer om konst degraderas till dekoration och utsmyckning

NYTT OM FOLK**SPIKAT**

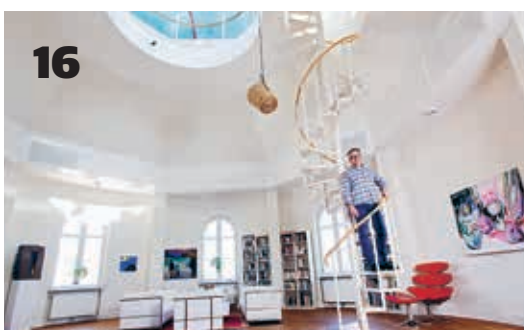
32 Per Högberg får orgeln att sjunga med bara ett tjugotal adjektiv

19

Framtidens hav

Ett sextiotal forskare mäter hur surt havet kommer att bli.

16

Filosof som blev robotforskare

Claes Strannegård har intresserat sig för artificiell intelligens.

12

Slöjd - ett ämne i tiden

Marléne Johansson är Sveriges första professor i slöjd.

22

Inget undgår Adam

Möt en av Gais mest hängivna supportrar, som är doktorand i historia.

32

Klingande doktorsavhandling

Per Högberg har undersökt orgelns betydelse för sången.

Redaktionen: Förtroendet är det viktigaste vi har

DEN 10 APRIL avslöjade GT-Expressen att chefen för Externa relationer, det vill säga vår chef, köpt konsultuppdrag för 1,7 miljoner kronor under 2012 utan att ha upphandlat tjänsten. Vid samma tidpunkt meddelades att chefen gått med på att lämna GU med en fallskärm motsvarande 20 månadslöner. Detta kom som en chock för alla oss medarbetare. Uppenbarligen finns det brister när det gäller upphandling lite överallt på universitetet. Självklart kan det bli fel ibland men en statlig myndighet som finansieras med

allmänna medel, därtill ett universitet, bör föregå med gott exempel. I synnerhet chefer bör ta det ansvar de faktiskt har betalt för. Annars är risken att en kultur sprids där också vanliga anställda hanterar pengar oaksamt. Det handlar i grunden om allmänhetens förtroende för en av samhällets viktigaste institutioner.

DET SÄGS OFTA att Gemensamma förvaltningens främsta uppgift är att ge stöd och service till den så kallade kärnverksamheten, alltså utbildning

och forskning. Ännu tydligare blir det när hela verksamheten ekonomiskt delas in i kärn och stöd. Det är förstärkt en stor del som är stöd och service men inte allt. Klyftan skapar lätt en vi- och dom-mentalitet, där förvaltningen reduceras till ett nödvändigt ont som kan skäras i utan att det gör så mycket. Synsättet är inte bara felaktigt utan även fördummande. Många inom förvaltningen sysslar med samverkan, kunskapsutveckling och kunskapspridning. Och alla vill känna uppskattning för sitt arbete.

Ett modeord inom högskolan anno 2013 är "dimensionering" som används i alltfler sammanhang: dimensionering av högskolan eller studier. Det är dock oklart vad det egentligen betyder. Det är exempel på ord som döljer man pratar om.

I DETTA NUMMER har vi nästan fyra sidor debatt. Vi är glada för att så många vill diskutera i tidningen och hoppas på fortsatt medverkan från våra läsare.

Långdragen konflikt skapar stor oro

En total känsla av vanmakt. Så uttrycker sig medarbetarna vid institutionen för språk och litteraturer som befinner sig på kollisionkurs med Humanistiska fakulteten.

Nu kräver facken att fakulteten tar sitt ansvar.

ENLIGT SACO:S skrivelse till fakultetens ledning är den psykosociala arbetsmiljön så pass dålig att medarbetarna har tappat all arbetsglädje; många söker sig bort från institutionen.

– Vi anser att det är fakultetens skyldighet att snarast göra en risk- och konsekvensanalys innan ytterligare beslut fattas. Det är obegripligt varför fakulteten inte gör någonting för att förbättra situationen. Detta är ingen bra personalpolitik, säger Inger Wilgotson Lundh, representant för Saco.

EN SOM REDAN har lämnat Göteborgs universitet är tidigare vicedekan Ken Benson. Sedan 1 januari är han professor i spanska vid Stockholms universitet. Han menar att fakultetsledningen inte ens försökt föra en dialog med institutionen.

– Istället möts medarbetarna av maktspråk som saknar logik och förankring vilket leder till att många rentav känner rädsla inför ledningen. Det är en skräm-

mande utveckling som jag inte trodde kunde ske i Sverige och som utgör exempel på ett ledarskap som går stick i stäv med de chefskurser som jag har utbildats på vid lärosätet ifråga.

På uppdrag av rektor slog fakulteten 2009 samman flera institutioner, vilket ledde till att språkinstitutionen blev störst.

– Institutionen har sedan lagt ner mycket möda på att skapa goda, gemensamma miljöer. Nu vill fakulteten slå sönder det arbetet och bryta ut delar av språken.

Ken Benson

Ken Benson är också kritisk mot att universitetsledningen inte är intresserad av att lyssna på andra versioner än fakultetsledningens.

Konflikten började för fyra år sedan. Då genomfördes en SWOT-analys som ledde

till att flera språk lades ner medan andra utreddes vidare. Fakultetens senaste förslag innebär att ryska läggs ner eller bantas samt att de klassiska språken läggs ner eller flyttas till institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori, för att bli en del av programmet Liberal Arts.

– Programmet leds av vicedekanan som också ansvarade för SWOT-analysen, påpekar Ken Benson.

Gunnar Bergh

Förslagen läggs fram utan att först ha behandlats på sedvanligt sätt i förberedande instanser, påpekar prefekt Gunnar Bergh. – Vi har presenterat ett antal idéer på samarbeten, men inget av dessa har fakulteten beaktat. Man uppmärksammar inte heller att vi har landets enda lärarutbildning i latin. Om de klassiska språken hamnar på en annan institution blir språkinstitutionen svagare vilket går tvärtemot vårt uppdrag att stärka miljöerna. Fakulteten uppfattar varje språk som ett eget ämne

istället för att se dem som delar av en större miljö. Men språk är viktigt; försvagas de får det konsekvenser för hela universitetet.

Mats Mobärg, docent i engelska, påpekar också vikten av att alla språk hålls samman i en institution. Men de långdragna utredningarna har gått ut över arbetsmiljön.

– Självklart är det viktigt med utvärderingar och ibland behövs förändringar men ständiga inspektioner tar kraft från det egentliga arbetet.

VILKET ANSVAR HAR då institutionens prefekt för att genomföra en riskanalys? Enligt Gunnar Bergh är det solklart att det är den instans som tagit initiativ till förändringarna som har ansvar, det vill säga fakulteten.

Och arbetsmiljöombudet Solveig Persson menar att läget är akut.

– Just nu känns det mycket tungt. Många mår väldigt dåligt, flera av medarbetarna har sökt hjälp via Previa med sjukskrivning som följd. En lärare beskriver det som att det råder krig mellan fakulteten och institutionen. Osäkerheten har tagit kraft från det egentliga arbetet.

Petra Platen, studierektor i

Dekanen svarar på kritiken, läs mer på nästa sida →

»Ledningen verkar vilja framställa oss som gnällspikar och rättshaverister. Men vår kritik är oftast saklig och välgrundad.«

ANDREA CASTRO

tyska och engelska, bekräftar att många medarbetare förlorat sin arbetslust.

- **DE FÅR HELA** tiden höra att det de gör saknar kvalitet. Processen har pågått länge men på senare tid har den nedåtgående spiralen eskalerat, man ser inget slut på eländet.

Enligt Andreas Nordin, universitetsadjunkt i engelska, saknar fakulteten vilja till dialog och all information är enkelriktad.

- Det handlar om total maktarrogans; jag har aldrig varit med om något liknande. Fakultetsledningen har byggt upp en mur och vi vet inte längre vem vi kan vända oss till.

Han menar också att det inte längre handlar om vad som är bäst

Andrea Castro

Andrea Castro, docent i spanska, hör till de mest aktiva i debatten,

inte minst på Facebook.

- Diskussioner på sociala medier uppskattas kanske inte av ledningen men jag har inte funnit något annat sätt att framföra mina åsikter. Fakulteten pratar ju inte med oss. Det är också ett uttryck för den maktlöshet många känner.

TROTS ATT HENNES eget ämne, spanska, inte dras ner upplever hon att institutionens hela arbetsmiljö har tagit stor skada.

- Många har tappat förtroendet för fakulteten som varken uppträder demokratiskt eller transparent. Ledningen verkar vilja framställa oss som gnällspikar och rättshaverister. Men vår kritik är oftast saklig och välgrundad. Ingen vill ha en konflikt på sin arbetsplats. Det folk vill, är att bli tagna på allvar och ha en öppen dialog i stället för att ledningen viftar bort kritiken och i hemlighet skriver förslag till beslut. Vi är engagerade, vi tycker om vår arbetsplats och vi känner oss som en del av Humanistiska fakulteten.

ALLAN ERIKSSON
EVA LUNDGREN

”

FOTO: JOHAN WINGBORG

PREFEKTEN HAR ANSVARET

En riskbedömning ska alltid genomföras innan förändringar i verksamheten genomförs, menar prorektor Helena Lindholm Schulz som inte vill uttala sig i det konkreta fallet.

Arbetsgivaren har alltid det yttersta ansvaret för arbetsmiljön. Så långt är det enkelt och tydligt. Men vem bär ansvaret om det finns flera nivåer?

- I gällande delegationsordning framgår att det är prefekten som har att besluta om "systematiskt och förebyggande arbetsmiljöarbete enligt gällande regelverk". Samtidigt har hela arbetsgivarlinjen ett ansvar, även dekan och rektor, säger Helena Lindholm Schulz. Det som styr oss är Arbetsmiljöverkets före-

skrifter om det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Men i en infekterad situation, där olika parter står långt ifrån varandra, är det lättare sagt än gjort.

- Riskbedömningen bör göras på institutionsnivå. Om detta inte upplevs vara tydligt, får vi överväga ett klarläggande. Så långt det är möjligt är det naturligtvis positivt om de olika nivåerna kan samverka i frågor som rör riskanalyser. Den lokala arbetsmiljökommittén kan vara ett stöd i det arbetet.

Helena Lindholm Schulz säger att hon, som ordförande i Centrala arbetsmiljökommittén, kan stötta både institutionen och fakulteten i det fortsatta arbetet.

"Förändringar orsakar alltid reaktioner"

Än så länge finns inga beslut, utan endast diskussionsunderlag om hur språken bäst ska tas tillvara. Det förklarar dekan Margareta Hallberg som lovar att ta hand om de arbetsmiljöproblem som finns.

Enligt en skrivelse från Saco, som också ST ställer sig helt bakom, är den psykosociala arbetsmiljön på institutionen för språk och literaturer mycket allvarlig. Hur ser ni på det?

– Vi har bokat tid med Saco för att få en klarare bild av situationen ur deras perspektiv. Vi ska dessutom snarast träffa prefekten och tillsammans diskutera hur vi ska gå vidare. Självfallet ger fakultetsledningen stöd åt prefekten i arbetsmiljöarbetet på institutionen men vi har hittills inte fått någon förfrågan från prefekten om att vårt stöd behövs och vi går inte förbi institutionsledningen. Nu har vi däremot fått en tydlig signal från Saco om stora arbetsmiljöproblem och måste agera.

Hur ställer ni er till facketts uppfattning att det är fakultetens ansvar att genomföra en risk- och konsekvensanalys?

– Gällande arbets- och delegationsordning vid GU är väldigt tydlig med att prefekten har det operativa ansvaret för arbetsmiljön på respektive institution. Dekan har också ett ansvar, det vill säga att se till att risk- och konsekvensanalys genomförs på institution vid en eventuell förändring. Vi har sett det som

viktigt att följa denna ordning tills nya direktiv kommer.

Vad anser ni är den främsta orsaken till att det råder en spänd stämning mellan institutionen och fakultetsledningen?

– Förändringar förorsakar alltid reaktioner – positiva och negativa – beroende på vad förändringen kommer att innebära. Under flera år har olika problem identifierats inom ett antal ämnen och det är dessa problem vi har ansvar att åtgärda. De förslag till förändring vi arbetar fram, får oundvikligen konsekvenser för delar av verksamheten. Av största vikt att understryka är dock att det är fakultetsstyrelsen som granskar, diskuterar och beslutar om de förslag ledningen lägger. Kanske har gången i hanteringen av ärenden inte kommunicerats tillräckligt tydligt till de anställda vid institutionen.

Hur har ni kommunicerat med medarbetarna vad gäller de planerade verksamhetsförändringarna?

– Än så länge finns inga planerade verksamhetsförändringar, endast diskussionsunderlag för styrelsen om hur framtiden för vissa språk bäst kan tas tillvara. Det är angeläget att fakultetsstyrelsen inte fattar förhastade beslut utan att den ges möjlighet att lugnt och sakligt ta ställning till olika scenarier och sätta sig in i frågornas komplexitet utifrån olika aspekter. Institutionens prefekt önskade själv sköta kommunikationen med medarbeta-

Margareta Hallberg

tarna vid språkinstitutionen och vi såg ingen anledning att inte tillmötesgå det önskemålet. Vi får nu via facket signaler om att personalen upplever att de inte känner sig hörda och måste följa upp vad detta står för.

Vision 2020 betonar ju vikten av delaktighet för medarbetarna. På vilket sätt har ämnesföreträdarna i de berörda språken fått komma till tals i de förslag som läggs fram?

– Som tidigare påpekats var det institutionens prefekt som önskade att fakultetsledningen inte skulle ta direktkontakt med ämnena. Självfallet är delaktighet för medarbetarna av största vikt men det betyder inte att allas önskemål alltid vägleder och avgör strategiska beslut. Fakultetsstyrelsen är varje fakultets högsta beslutande organ med ansvar för strategisk planering, kvalitet och ekonomi. Vissa beslut som tas utifrån ett helhets-

perspektiv kommer sannolikt att ogillas av några medarbetare.

Det har framförts anklagelser om egenintresse bakom förslagen. Vicedekanan för utbildningsfrågor, som är initiativtagare och ansvarig för Liberal Arts, är också med och utreder och fattar beslut om att de klassiska språken ska förläggas dit. Vad svarar ni på det?

– För det första fattar vicedekanan inga beslut, för det andra är hon inte programansvarig och för det tredje är det högst oklart för oss i vad detta egenintresse skulle bestå. De som har framfört kritiken har aldrig underbyggt den vilket inte minst ur arbetsmiljösynpunkt är problematiskt.

– Det är korrekt att vicedekanan är initiativtagare till Liberal Arts. I det kollegiala systemet har vi alla vår ämnestillhörighet och hon är docent i latin. Hon har lång erfarenhet av att utveckla de klassiska språkens samarbete med andra discipliner. Den samverkan mellan klassiska språk och human- och naturvetenskapliga discipliner som finns i Liberal Arts är unik i landet. Det vore ur den synpunkten högst olyckligt för latinets skull om hennes kompetens inte kunde tas i anspråk enbart av det skäl att hon är utsedd till vicedekan och det är beklagligt att andra utnyttjar sig av den utsatthet som situationen innebär.

ALLAN ERIKSSON
EVA LUNDGREN

"Vi vill föreslå hedersdoktorer!"

Vid Samhällsvetenskapliga fakulteten har endast professorer, lektorer och forskarasistenter rätt att föreslå hedersdoktorer. Inga andra.

Rutinerna är otidsenliga och omoderna, tycker flera företrädare för JMG.

LIKALYDANDE REGLER finns vid Handelshögskolan. Vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten är det bara disputerade lärare och forskare som kan lägga fram förslag. Humanistiska fakulteten skickar ut en inbjudan till alla "lärare". Men på Sahlgrenska akademien har alla rätt att nominera.

Ullastina Ewenfeldt, universitetsadjunkt och studievägledare på institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG), blev upprörd när hon läste fakultetens inbjudan om att föreslå hedersdoktorer. Flera av hennes kollegor reagerade och mejlade till fakultetsledningen.

– På alla möjliga plan är det otroligt otidsenligt att man inte värderar alla kategorier av anställda på samma sätt. Det är inte världens viktigaste fråga men den är symboliskt viktig. För mig är det stötande att aktivt bortse från en stor grupp av anställda som inte anses värda att komma ifråga.

HON TYCKER DET rimmar illa med Vision 2020, där det står att GU ska ha en "dynamisk arbetsmiljö av anställda med självklar respekt för allas lika värde". I andra sammanhang är det en självklarhet att alla personalkategorier får komma till tals. Alla har rösträtt i valet till fakultetsstyrelsen, där det dessutom finns en plats för TA-personal och en för adjunkter.

– Det handlar inte om att utse hedersdoktorer utan enbart om att kunna nominera, påpekar Ullastina Ewenfeldt.

Dekan Birger Simonson förklarar att det är gamla regler som lever kvar.

– Rutinerna varierar inom GU men också mellan olika lärosäten. Även om det bara är vissa som kan nominera, är det fritt fram för vem som helst att föreslå

FOTO: JOHAN WINGBORG

Ullastina Ewenfeldt, JMG

»För mig är det stötande att bortse från en stor grupp anställda som inte anses värda att komma ifråga.«

”

lämplig person till prefekten som i sin tur kan nominera.

– Jag tycker inte att det är en stor fråga men vi ska titta på det. Jag har inga principiella invändningar mot att bredda urvalsprocessen och det kan finnas ett demokratiskt värde i att låta alla få delta. Men det är ingen självklarhet. I andra nomineringsförfaranden har inte alla rätt att nominera, till exempel är det bara en handfull professorer vid GU som kan föreslå pristagare till Nobels fredspris.

HAN PÅPEKAR ATT de gamla reglerna kom till i en tid av starka kollegiala värderingar, enligt synsättet att det är kollegiet som utser sina likar. Men det håller på att förändras.

Enligt Birger Simonson kom JMG:s protest in för sent för att fakulteten skulle kunna ompröva reglerna i år.

– Jag förstår att det är en viktig fråga för JMG som har en relativt stor andel icke-disputerade medarbetare. Jag lovar att ta upp frågan på nästa styrelsesamman-

träde, så får vi se hur styrelsen ställer sig till det.

Men trots att det är en prestigefylld utmärkelse får fakulteten in väldigt få nomineringar, i år fanns det bara ett enda förslag.

– Vi vill gärna få in fler nomineringar men samtidigt måste vi vara sparsamma med antalet hedersdoktorer.

Men ni ställer ju inte samma höga krav på hedersdoktorerna som på de nominerande?

– Vi har ett krav på att de ska ha publicerat sig och att denna produktion ska ha vetenskaplig substans som bör vara ganska omfattande. Men det behöver inte vara en välmeriterad forskare utan kan vara någon i näringslivet eller offentlig sektor som gjort en stor insats för fakulteten.

Ullastina Ewenfeldt igen:

– Men om det inte är en så viktig fråga, då är det väl en enkel sak att ändra på?

ALLAN ERIKSSON

Rättelse

► **I förra numret** intervjuades vetenskapsteoretikern Morten Sager om den nya masterutbildningen i evidensbaserad. Artikeln hade dock en missvisande rubrik: Utbildningen är inte den enda eller den första i världen om evidens eller evidensbaserad. Det finns flera utbildningar inom detta område, bland annat i Oxford och Bergen. Utbildningen är istället antagligen unik i världen på följande sätt:

1. Den vänder sig till samtliga välfärdsprofessioner, inte endast hälso- och sjukvården eller någon enskild specialitet.
2. Genom det stora inslaget av vetenskapsteori och humanvetenskaplig reflektion kring evidensbaseringsens samhälleliga och historiska sammanhang.

GU Journalen beklagar den felaktiga rubriken.

Vad tycker du om GF?

► **I mitten av mars** skickades en enkät ut till personal på institutioner och fakulteter som bedöms ha kontakt med Gemensamma förvaltningen (GF) i sin anställning. Med hjälp av enkäten undersöks hur Gemensamma förvaltningens arbete uppfattas. Syftet är, enligt universitetsdirektör Jörgen Tholin, att identifiera förbättringspotential och utvecklingsmöjligheter. Enkäten *Universitetsförvaltningen 2013*, som kan besvaras på svenska eller engelska, är den första i sitt slag vid GU.

GU på nionde plats

► **I Uranks årliga rankning** av utbildning vid svenska lärosäten hamnar Göteborgs universitet på en 9:e plats, efter breda universitet som Uppsala och Lunds universitet. Förra året låg GU på plats 8.

– Intressant nog ligger GU betydligt bättre till på ämnesrankningar. Trots det blir den totala rankningen endast 9, förklarar Magnus Gunnarsson på enheten för analys och utvärdering.

Rankningen baseras på statistik från bland annat Högskoleverket och SCB. 29 lärosäten finns med i rankningen som bygger på en sammanvägning av variabler som belyser olika aspekter av utbildningen. Denna typ av bedömning missgynnar stora lärosäten som är tunga inom humaniora, samhällsvetenskap och utbildningsvetenskap.

– Det är väldigt svårt att analysera rankningen ordentligt eftersom Urank inte avslöjat sin metod, menar Magnus Gunnarsson.

Säkra telefoner och surfplattor

► **Göteborgs universitet** har antagit riktlinjer för en säker användning av smarta telefoner, surfplattor och andra bärbara enheter. Det handlar bland annat om att undvika att koppla upp enheten mot okända, oskyddade trådlösa nätverk och om att endast installera appar från värenummerade utgivare. Om enheten har en funktion som möjliggör spårning eller spärr av enheten, ska den aktiveras. Vid förlust av en enhet ska medarbetaren utan dröjsmål byta lösenord till sitt GU-konto och eventuellt andra tjänster som är kopplade till enheten. För mer information: <http://medarbetarportalen.gu.se/sakerhet/it-sakerhet/>.

Skärpta rutiner införs

► I april avslöjade GT Expressen att inköp av en extern konsultchef inte upphandlats vid enheten Externa relationer, trots att konsulten under 2012 fakturerade för närmare 1,7 miljoner kronor. Nu kräver universitetsdirektör Jörgen Tholin skärpta rutiner.

Men det är inte det enda exemplet. En nyligen genomförd granskning, på uppdrag av universitetsdirektören, visar att olika enheter inom Gemensamma förvaltningen under 2012 köpt tjänster för 9,7 miljoner kronor, utan att gällande regler och lagar har följts. Det är nästan dubbelt så mycket jämfört med 2011. Kartläggningen visar också att IT-avdelningen och IT-staben handlat tjänster för 4,8 miljoner kronor som inte upphandlats. Även om det är mycket pengar är det en liten andel av alla inköp, totalt 3 procent.

Vad tror du att det beror på?

– Jag har ännu inte hunnit analysera siffrorna ordentligt, men det verkar vara brister i följsamheten gällande upphandlings- och inköpsregler. Exakt vad det beror på är svårt att säga. 2012 var ett år som präglades av omorganisationen GU förnyas. Under lång tid har vi i princip haft anställningsstopp. Det skulle kunna vara en orsak till att det upphandlats fler tjänster än normalt.

Vilka slutsatser drar du av detta resultat?

– Det är självklart något som behöver åtgärdas omedelbart. Jag kommer att se till att all upphandling godkänns av enhetschef. Vidare ger jag ekonomichefen i uppdrag att göra tätare uppföljningar och dessa kommer att rapporteras till områdescheferna som ges ansvar att följa upp. Vi behöver också se över om vi har ytterligare behov av ramupphandlade avtal.

Statsvetarna i topp

Jonas Hinnfors

► Det är statsvetarna vid GU som tveklöst får störst genomslag i medierna. Den största nyheten under årets sista kvartal handlade om SOM-institutets nya bok, *Medborgarna om välfärden – samhälle, opinion och medier i Västsverige*.

Så här ser 10-i-topplistan ut för 2012

1. Jonas Hinnfors, statsvetare
2. Bo Rothstein, statsvetare
3. Henrik Ekengren Oscarsson, statsvetare
4. Ulf Bjereld, statsvetare
5. Marie Demker, statsvetare
6. Mats Brännström, professor i obstetrik och gynekologi
7. Pam Fredman, rektor
8. Andreas Johansson Heinö, statsvetare
9. Sören Holmberg, statsvetare
10. Monica Hunsberger, dietist och folkhälsosforskare

Siffrorna baseras på företaget Infopaqs medieanalys för 2012. Genomslag är en uppskattning av hur många läsare/tittare som har nåtts av ett inlägg. Det är i huvudsak storstadspress som mäts.

Nej till IT-råd

– Vi var på väg åt rätt håll men nu vet jag inte längre, säger Martin Rydmark, som är ordförande i IT-beställarutskottet som läggs ner när den nya IT-chefen är på plats. Det är ett stort misstag att ersätta utskottet med ett råd, menar han.

NÄR MARTIN RYDMARK klev in som ordförande för det så kallade IT-beställarutskottet 2011 var IT-verksamheten sedan flera år uppdelad i olika delar: IT-enhet, IT-stab och IT-beställarutskott.

– Under flera år har vi bedrivit ett förändringsarbete som utgår ifrån att IT ska styras från verksamhetens behov och ha bred verksamhetsförankring i utbildning och forskning. Vårt arbete har hittills fungerat väldigt bra men i och med beslutet om en ny IT-organisation har det tråkigt nog fått ett abrupt slut.

Martin Rydmark, professor i medicinsk informatik, har under närmare 40 år jobbat med IT-frågor. Han har stor erfarenhet av att använda digitala verktyg i undervisningen och har bland annat hållit kurser i samarbete med Stanford University. 2007 vann han Sjukvårdens IT-pris. Dessutom var han under många år föreståndare för den medicinska datorverksamheten, Mednet.

– Jag har betydande erfarenhet: från 70-talet fram till idag och jag vet vilka IT-behov som våra lärare och forskare har, inte minst inom det medicinska området.

Han menar att IT alltid bör utgå ifrån verksamhetens behov.

– FÖR ATT DET ska finnas en god utbildning och forskning bör det finnas en ändamålsenlig organisation av IT, ekonomi, personal och så vidare som utgår från utbildning och forskning. Därför bör det finnas ett IT-beredande organ på varje institution som rapporterar till en samordnare som lyfter frågorna i ett IT-beställarutskott. Det är rätt väg att gå, ett resultat av ett bottom-up-perspektiv till skillnad från top-down.

Martin Rydmark tycker att för mycket tid och pengar har lagts på att utveckla egna IT-system.

– Mycket kan städas undan från IT-enheten. Istället borde man samarbeta mycket mer med andra universitet.

Martin Rydmark

Beslutet om att ha en sammanhållen IT-chef tycker han däremot är utmärkt. Det är enligt honom enda sättet att komma till rätta med de arbetsmiljöproblem och konflikter som finns.

– Vi får se, det kan sluta lyckligt. Grunden till problemen är bristande ledning. Arbetsmiljön och trivseln utgår alltid från chefen.

Att IT självklart skulle ingå i området infrastruktur har han svårare att förstå.

– Jag kan acceptera det. Men IT är så mycket mer än bara infrastruktur, det går in i alla delar av vår verksamhet. Men att IT ska ha en övergripande roll låter lovande.

I ÖVRIGT SÄGS DET inte så mycket om IT-enhetens roll i utredningen, vilket Martin Rydmark tycker är synd.

– Under IT-chefen är det det töcken. Det ska skapas ett IT-råd, men det är en återgång till det som tidigare var dysfunktionellt, dåligt förankrat och med bristande engagemang. Dekanerna ska föreslå personer i rådet vilka in sin tur filtreras genom univer-

sitetsdirektören. Det säger sig självt att rådet inte blir en faktor att räkna med, utan det handlar bara om kosmetika.

Universitetet är en mycket stor organisation, där det finns omfattande kulturskillnader mellan olika fakulteter. Denna spännvidd är spännande, tycker Martin Rydmark. Till exempel beskriver han Sahlgrenska akademien som ett entreprenörshotell.

– Det måste finnas olika lösningar och därför kan vi inte eller vill vi inte inordna oss i en linjeorganisation. Det vore förödande för vår kärnverksamhet. Håller jag i en kurs eller söker pengar är jag ytterst ansvarig och får ta smällen om något går fel. Då måste jag rimligen bära ansvaret i andra frågor, till exempel IT.

En IT-verksamhet bör ha bredd och spets, men framför allt en lyhordhet för verksamhetens behov. Att toppstyra och påtvinga enhetliga system vore ödesdigert, menar Martin Rydmark.

– Vi som är framgångsrika forskare har kommit långt tack vare att vi är kreativa och nyfikna. Det vore vansinne att stöpa oss i en gemensam form istället för att stimulera den kreativa kraften. Ett modernt universitet kan inte fungera på det sättet, då finns det ingen livskraft kvar.

ALLAN ERIKSSON

Inget maktlöst råd

DET NYA IT-RÅDET ska få ett skarpt uppdrag, menar universitetsdirektör Jörgen Tholin.

– Rådet ska utarbeta en ny IT-strategi och årligen utvärdera hela IT-verksamheten. Det ska absolut inte bli en tandlös kafferepsklubb utan jag är väldigt mån om att IT-rådet får ett reellt inflytande på planering och utvärdering, även om det inte får samma slags makt som dagens IT-beställarutskott.

Varför ersätts IT-beställarutskottet med ett råd?

– Ingen skugga ska falla på IT-beställarutskottet men situationen inom IT-organisationen varit rörig och otydlig, vilket har lett till att en mängd projekt blivit försenade. För att det

ska fungera måste det finnas en ansvarig chef som har både budget- och personalansvar. Det är oerhört viktigt att det finns en person som kan ställas till ansvar och som kan se till att prioriteringarna blir rimliga.

Vilka ska sitta i rådet?

– Det blir en representant från respektive fakultet, LUN, UB och Gemensamma förvaltningen. Efter att dekanerna har lämnat förslag utser jag representanterna. Att det är jag som utser beror mest på att jag vill undvika till exempel ett enkönat råd.

Tillsättningen av ny chef ska vara klar före sommaren. Ett femtiotal personer har sökt jobbet som IT-chef.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Gemensamma förvaltningen ska spara 10–13 miljoner kronor per år. – Vi ska både gasa och bromsa, förklarar Jörgen Tholin.

Stora sparkrav för förvaltningen

Nu dras svängremmen åt på Gemensamma förvaltningen (GF) som ska spara cirka 35 miljoner kronor under de kommande tre åren. Alla kostnader ska ses över, lovar universitetsdirektör Jörgen Tholin.

DET FINNS FLERA förklaringar till att GF måste spara pengar. En är att universitetsstyrelsen minskat budgetramen för GF med 10 miljoner kronor. Dessutom, med anledning av omorganisationen, fick GF en extra kompensation som upphör helt 2015.

Årets budget överskrids med 8 miljoner kronor, vilket måste sparas in nästa år. Andra enheter har en tuff ekonomisk situation, exempelvis IT-enheten med en historisk skuld på 8 miljoner kronor.

– Utöver dessa besparingskrav behöver vi göra vissa interna omprioriteringar vilket beräknas kosta 5–10 miljoner kronor, säger Jörgen Tholin.

Totalt handlar det om besparingar om minst 10–13 miljoner kronor per år under perioden 2014–2016.

– Det är en stor men inte drastisk nedskärning. Sparkravet motsvarar 7 procent av vad hela

Gemensamma förvaltningen kostar (budgeten ligger på 373 miljoner).

– Jag har gett områdescheferna och enhetscheferna i uppdrag att göra en genomlysning av all verksamhet för att se var det är möjligt att göra besparingar. Först ut är administrativt stöd som redan dragit igång. Sedan kommer verksamhetsstöd och sist infrastruktur. Ambitionen är att allt ska vara klart i början av hösten, i samband med budgetarbetet inför 2014.

Trots det kärva ekonomiska läget valde du att dra över årets budget med 8 miljoner kronor. Varför?

– Detta tar vi från GF:s eget kapital. Vi ville inte göra något snabbt och ogenomtänkt utan det är en process som kräver rådrum och tid att tänka.

Den största delen, cirka 70 procent, är ju personalomkostnader. Är det möjligt att spara så mycket utan att personal måste sägas upp?

– Det finns inget konkret än. Vi ska lägga fram förslag och bedöma vad som är rimligt. Det första vi ska göra är att se på pensionsavgångar, hur många projekt- och visstidsanställda som finns och hur stora pro-

jektkostnaderna är. Det blir en genomlysning av alla kostnader. I en sådan här stor verksamhet kan dessutom mycket hända under året, folk kommer och går.

Har kostnaderna för GF ökat det senaste året?

– GF har inte ökat sin andel av personal och vi har inte

»Jag tror inte att forskare vill att mer pengar ska gå till overhead.«

”

fler chefer jämfört med när vi började med omorganisationen. Kostnaderna har inte heller ökat de senaste åren. Tvärtom finns en strävan att minska kostnaderna. Vi måste alla effektivisera vår verksamhet, i likhet med alla andra delar på GU, och hitta nya smartare arbetsformer.

Men hur motiverar du sparkravet i en tid då GU har rekordstort överskott?

– Överskottet på över 800 miljoner hänförs till forskningsprojekt som inte genomförts. Jag tror inte att forskare vill att mer pengar ska gå till overhead. Som en konsekvens av omorganisatio-

nen, GU-förnyas, och styrelsens beslutade ambition att de administrativa kostnaderna ska minska så att mer av de pengar som universitetet får in kan användas till undervisning och forskning. Det är inte bara GU som ser över detta utan det är en tydlig trend inom hela universitetssektorn.

I Vision 2020 talas det om att utveckla forskning, utbildning och samverkan. Målsättningen är att GU ska vara en attraktiv arbetsplats, men hur ska det förverkligas när det sparas pengar?

– Det handlar om att både gasa och bromsa. Vissa delar av Gemensamma förvaltningen kommer säkert att öka för att tillgodose det ökade behovet av expertkunskap från institutonen. Vi måste bemanna GF så att vi kan erbjuda bästa möjliga stöd och service.

ALLAN ERIKSSON

Nytt stöd för chefer snart klart

Till årsskiftet ska det bli lättare att vara chef. Det är förhoppningen när LIS-projektet lanseras, ett nytt verksamhetsstöd som håller koll på allt från ekonomi och personal till forskning och utbildning.

– Utmaningen har varit att göra det komplexa enkelt, förklarar projektledaren Gustav Bertilsson Uleberg.

TÄNK HUR ALLA använder banken på internet: ett intuitivt system där man enkelt håller reda på sin ekonomi. Så ska också LIS fungera, projektet för lednings- och beslutsstöd.

– Den viktigaste nivån vid Göteborgs universitet är institutionen, förklarar projektledaren Gustav Bertilsson Uleberg. Därför är det främst prefekternas och de administrativa chefernas behov som stått i centrum för vårt arbete. Men alla som använder datalagret idag kommer att ha glädje av systemet.

Det som prefekterna efterlyst

är dels faktabaserade underlag för beslut. Men också långsiktiga indikatorer om vart man är på väg.

– Varje prefekt sätter årligen mål för sin verksamhet som är beroende av en mängd fakta, som institutionens storlek, om den är forsknings- eller undervisningstung, om personalen är äldre eller yngre och så vidare. Dels behöver prefekten en balanserad bild av om man är på rätt väg, dels kan det vara intressant att också titta på andra institutioner, kanske för att få inspiration eller bara för att ha något att jämföra med. Därför har vi lagt

ner mycket tid på att hitta indikatorer som kan ge besked om jämställdhet, forskarrekrytering, internationalisering, beviljade anslag och så vidare. Från början hade vi cirka 500 indikatorer men nu har vi lyckats banta dem till endast 10.

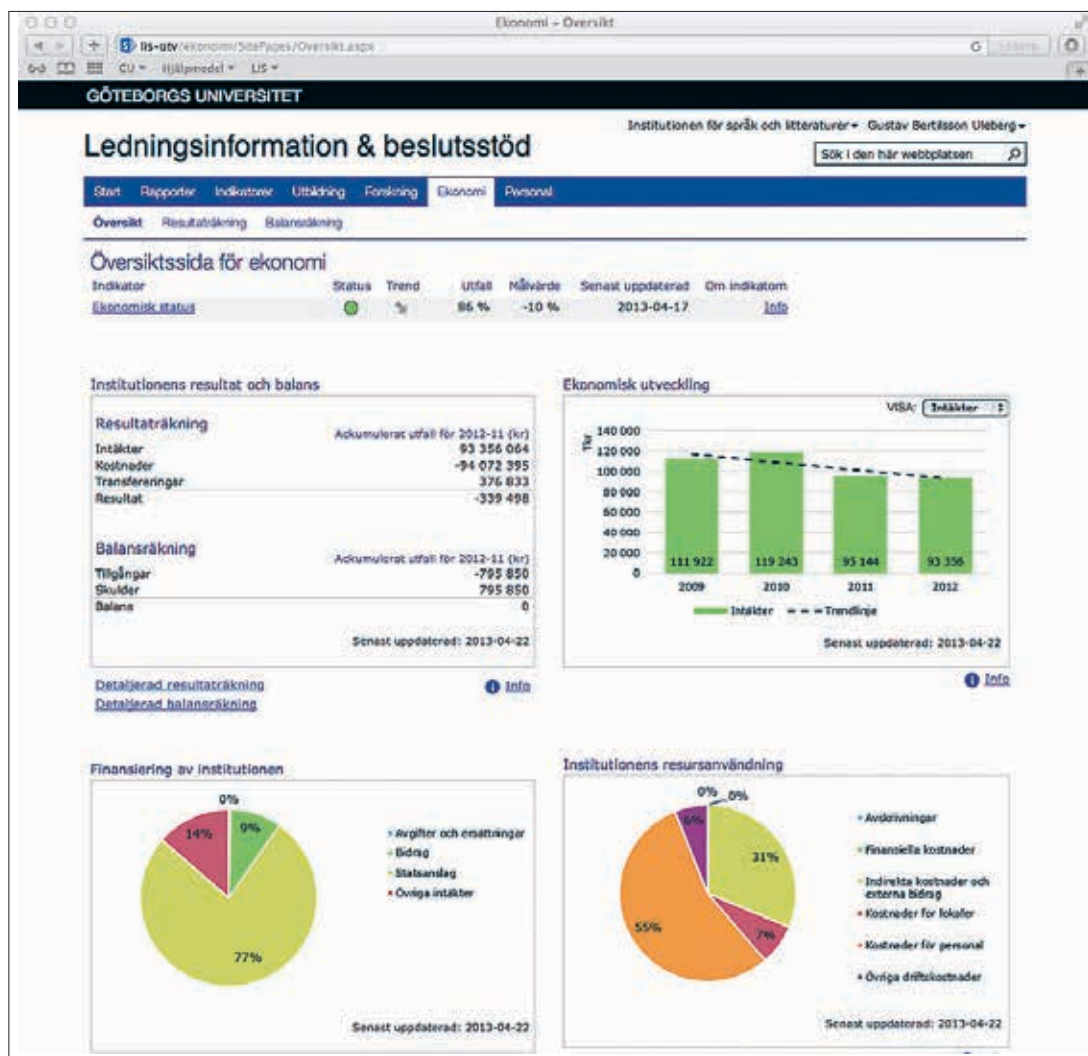
LIS-PROJEKTET har genomförts i samarbete med prefekter, andra ledare samt experter, bland annat från Handelshögskolans

Gustav Bertilsson Uleberg

»Det verktyg som införs till hösten är en första version, sedan är det tänkt att utvecklas ...«

”

Ungefär så här är det tänkt att se ut, som en internetbank, där det ska vara lätt att få en bild av institutionens ekonomiska situation.

Centrum för affärssystem.

– De har arbetat hands-on med att skapa en tydlig, användarvänlig visualisering, som inte kräver specialkunskaper i exempelvis bokföring, förklarar Gustav Bertilsson Uleberg. Bland annat är indikatorerna försedda med uppåtgående eller nedåtgående pilar samt med gröna, gula och röda punkter som signalerar att allt är ok, på rätt väg eller åt helt fel håll.

Gustav Bertilsson Uleberg påpekar att man ska fortsätta rapportera in till de nuvarande systemen, som Palasso, Agresso och Ladok. Men LIS ersätter dagens rapportverktyg genom att vara det ställe där all information samlas, presenteras och åskådliggörs.

PROJEKTET, SOM STARTADE 2011, kommer att lanseras någon gång under hösten. Det innebär att tidsplanen hålls, liksom budgeten på 18,5 miljoner kronor.

– I stort sett har vi följt den ursprungliga planen, förklarar Gustav Bertilsson Uleberg. Men på grund av att vi har fått minskad budget har vi blivit tvungna att välja bort vissa saker. Bland annat avstår vi från att översätta till engelska som skulle ha kostat onödigt mycket. I slutet av maj kommer vi att hålla informationsmöten. Vi välkomnar också alla intresserade att höra av sig med frågor eller inspel. Det verktyg som införs till hösten är en första version, sedan är det tänkt att utvecklas, alltefter verksamhetens behov.

SOM DEKOR på projektets webbplats och i informationsmaterialet används bilder på bin.

– Bin arbetar aktivt, samarbetar och lägger saker och ting i rätt fack. Men bi står också för business intelligence, så det passar ganska bra, tycker Gustav Bertilsson Uleberg.

Mer information finns på hemsidan: www.gu.se/lis samt i bloggen: <http://lisprojektet.blogg.gu.se>.

**EVA LUNDGREN
ALLAN ERIKSSON**

De flesta tycker att kraven är lagom

Studenterna vid GU är nöjda, men allt fler tycker att kraven är för höga. Det är två slutsatser av undersökningen Göteborgsstudenter 2012, som blivit en slags termometer för studentopinionen.

ENKÄTEN GICK UT till alla studenter som läste minst 7,5 högskolepoäng under hösten 2012. Av totalt 23 300 svarade 8 800, vilket ger en svarsfrekvens på 38 procent. Detta är den tredje undersökningen som genomförts.

– Enkäten skickades till alla och man kunde välja att svara på papper eller webben, berättar Daniel Berlin på enheten för analys och utvärdering. Svarsfrekvensen var i procentenhet bättre än förra gången men det är väldigt låga nivåer, på gränsen till kritiskt. Är detta en representativ bild av studenter på hela GU? Med så låga svarsnivåer får man vara varsam med slutsatser. Kvinnor och äldre studenter är överrepresenterade och det finns en viss risk för överskattning av nöjdhet.

Men trots dessa reservationer är det en positiv bild som träder fram. Hela 87 procent är nöjda, bara 5 procent är inte nöjda.

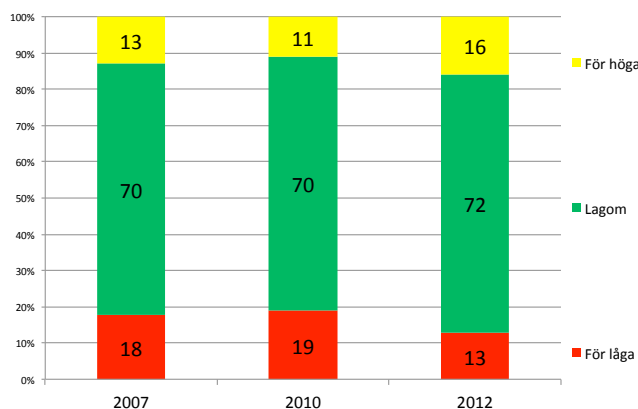
– EN TREDJEDEL SÄGER att de är mycket nöjda. Störst andel nöjda studenter har Samhällsvetenskapliga fakulteten och Sahlgrenska akademien. Ett annat resultat är att studenter som läser program är något mer nöjda än de som läser fristående kurser.

Hur svåra är studierna och hur stor är arbetsbelastningen? Det är en fråga som ställts i alla tre mätningarna. Årets resultat visar att en något större andel tycker att kraven är för höga (16 procent) jämfört med 2010 (11 procent). En större andel anser också att arbetsbelastningen är för hög. Men de flesta tycker att kraven som ställs är lagom.

– Här spelar ålder och erfarenhet ganska stor roll. Ju äldre studenterna är och ju fler högskolepoäng de har tagit, desto färre anser att kraven är för höga. Kvinnor tycker i högre grad att studierna är för svåra. En preliminär slutsats är att social bakgrund, föräldrarnas utbildning, kanske inte har så stor betydelse som man skulle kunna tro.

Det finns också mindre skillnader mellan fakulteterna. Störst krav ställer Handelshögskolan och IT-fakulteten och i botten hamnar Konstnärliga fakulteten.

Studenternas uppfattning om svårighetsgrad

Daniel Berlin

Att all utbildning, oavsett nivå, ska ha forskningsanknytning är ett av universitetets ledord. Drygt 70 procent tycker att det finns en bra koppling till aktuell forskning.

I enkäten ställs det även frågor om hur internationella utbildningarna är.

Endast 12 procent har varit på studiebesök, fältstudier eller praktik och knappt 40 procent har deltagit i undervisning som bedrivits på engelska. 61 procent svarar att undervisningen innehåller internationella perspektiv.

I DE ÖPPNA SVAREN kommer det fram mer kritiska synpunkter.

– Ganska många är missnöjda med studieadministrationen och GUL, förhållandevis många får inte scheman eller litteraturlistor i tid. Många studenter talar också om dålig samordning på institutionen och undrar om lärarna talar med varandra. Ett ämne som verkar engagera många på Sahlgrenska akademien är problembaserat lärande.

Daniel Berlin är nu ute och berättar om enkäten på informa-

tionsmöten. Han tycker det är viktigt att resultatet faktiskt leder till diskussion om förbättringar.

– Det får inte bli en rapport som bara används i Vasaparken utan den bör spridas ut i verksamheten. Enkäten ger en övergripande och jämförande bild av stora utbildningar. Men det viktigaste arbetet sker ute på

institutionerna där man redan idag har problem med att få studenter att svara på kursutvärderingar. Vi får fundera på hur vi ska samla in studentåsikter; är en enkät bästa sättet?

ALLAN ERIKSSON

FAKTA

Resultatet av *Göteborgsstudenter 2012* redovisas i en kort rapport som ska vara klar före midsommar. På hemsidan läggs tabeller ut, för hela GU och respektive fakultet. Dessutom tänker enheten för analys och utvärdering skriva fördjupade PM om särskilt intressanta resultat. Mer information: www.analys.gu.se.

Webbenkät till alla lärare och forskare

► **Sedan i november** utreder Hans Abenius, på uppdrag av rektor, vilka som utför administrativa uppgifter bland lärare och forskare vid GU, samt i vilken omfattning de utförs.

– Syftet är att ta fram ett underlag som gör det möjligt att dimensionera den nya administrativa organisationen så att den administrativa belastningen på lärare och forskare minskar, säger Hans Abenius, som idag arbetar på Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet.

Utredningen går nu vidare med en webbenkät som inom kort skickas ut till samtliga lärare och forskare. Förhoppningen är att en preliminär slutrapport blir klar i slutet av juni.

– För att underlaget ska bli så tillförlitligt som möjligt är det viktigt att lärare och forskare tar sig tid att svara på webbenkäten.

Mobbad eller nere?

► **Sedan årsskiftet** finns en stödgrupp för anställda, doktorander och studenter vid GU. Om du vänder dig dit, kan du få hjälp med tillfälliga problem i jobbet.

– Man behöver inte vara färdigtänkt när man ringer till oss, utan vi kan bidra med att se möjligheter till hjälp, säger Ylva Berggren på personalenheten.

Stödgruppen, som funnits på Sahlgrenska akademien sedan 2005, bildades för att utveckla arbetsmiljöfrågorna. Nu är den till för alla.

Tanken är att kunna lotsa vidare bland annat företagshälsovården. I gruppen finns personer med erfarenhet från många olika områden inom universitetet, som studievägledare, doktorand och högskolepräst.

– Ungefär lika många studenter som anställda har fått hjälp. Det kan handla om mobbning, problem med chef eller handledare, sexuella trakasserier eller privata problem, säger Ylva Berggren.

Vill du komma i kontakt med stödgruppen? Ring 031-786 31 20 mellan 09.00 och 16.00. Du kan vara anonym.

Ylva Berggren

Torgny Segerstedtsalen

Det är det nya namnet på sal 10 i Vasaparken från och med nu. I förslaget från Torgny Segerstedt-sällskapet framhålls religionsvetaren Torgny Segerstedts publicistiska gärning och hans kamp för yttrandefrihet och demokrati. Enligt rektors beslut präglar Segerstedts värderingar än idag universitetet. Dessutom finns det sedan 1996 en gästprofessur i Segerstedts namn.

Global Week 2013

Årets **Global Week** äger rum den 11-15 november. Planeringen är påbörjad och en kick-off för alla programansvariga kommer att hållas i maj. Mer information: www.globalweek.gu.se/svensk

Att slöjda - en mänsklig drift

Hon är redan professor i både Finland och Norge. Men nyligen blev Marlène Johansson också Sveriges första professor i slöjd.
– Det finns så mycket tyckande kring mitt ämne. Nu är det dags att också få fram kunskap genom forskning.

SLÖJD HÖR TILL skolans populäraste ämnen. Det visar den senaste nationella utvärderingen som Marlène Johansson och universitetslektor Peter Hasselskog gjort för Skolverket. Men paradoxalt nog är slöjd också ett av de ämnen som både elever och föräldrar uppfattar som minst viktigt.

– De föremål eleverna skapar står tyvärr i vägen för vad ämnet egentligen handlar om. Ingen tror väl att poängen med matematik är att fylla häften med siffror, trots att det är just det eleverna gör. Det kan vara svårare att förstå att slöjd inte handlar om smörknivar och grytlappar, som man ju kan köpa i närmsta snabbköp, utan om materialkännedom, fingerfärdighet, resurshushållning, problemlösning, förmåga att följa en ritning och, inte minst viktigt, att få insikt i tidigare generationers kunskaper. I slöjd följer eleverna en hel arbetsprocess, från idé till färdigt föremål. Det finns inget facit eller rätt svar och om eleverna ingenting gör blir det heller ingenting. Det är kunskaper man har nytta av både i det dagliga livet och i vilket yrke man senare än väljer; hantverkare, tandläkare, arkitekt, egen företagare eller något helt annat.

VAD INNEBÄR DET att sticka tillräckligt mjukt? Och vilka material är starka, hårda, tåliga eller sköra? Ett bra sätt att lära sig är genom att göra och uppleva med kroppen, påpekar Marlène Johansson.

– Och att bara räkna i matteboken räcker inte för att förstå mått, avstånd och olika former. Jag hade en elev som ville göra en väska på 3x1,5 meter. Först när hon mätte med måttbandet och funderade på tyg förstod hon hur stort det egentligen var.

Otto Salomon hette skaparen av slöjdam-

net i den svenska skolan. Tillsammans med Per Henrik Ling och Ellen Key hör han till de svenska pedagoger som blivit kända också internationellt.

– **DEN SVENSKA SKOLSLÖJDEN** har spritts över världen men obligatorisk slöjdundervisning finns idag främst i de nordiska länderna. Men i exempelvis Japan menar man idag att människor som slöjdar är friskare, mer kreativa och bättre på att lösa problem.

Utifrån ett lärarperspektiv står det dock inte särskilt bra till med slöjdämnet i skolan. Av cirka 6 000 slöjdlärare i landet är en tredjedel obehörig och en tredjedel kommer snart att gå i pension.

»Att bara räkna i matteboken räcker inte för att förstå mått, avstånd och olika former.« ”

– Och vi utbildar inte ens lärare så att det täcker pensionsavgångarna, påpekar Marlène Johansson. I Göteborg har vi inga problem att fylla platserna men på andra utbildningsorter fick man, liksom inom många andra lärarprogram, få sökande förra året.

SLÖJDLÄRARUTBILDNINGEN vid GU låg tidigare i Kungsladugård och i Västra Frölunda. Hösten 2011 flyttade utbildningen in till centrum vilket också innebar byte av fakultet, från utbildningsvetenskaplig till konstnärlig. Administrativt hör utbildningen till HDK men verkstäderna delar man med Valand.

Men trots att alla lärarutbildningar hört till högskolan sedan 1977, har Sverige inte

haft någon professor i slöjd förrän nu.

– Inom praktisk-estetiska ämnen tar det tid att bli forskare. Först måste man ha erfarenhet från konkret arbete ute i olika verksamheter; jag var exempelvis slöjdlärare i 17 år innan jag 1991 fick anställning vid Göteborgs universitet. Men övriga nordiska länder har kommit mycket längre än vi. Själv blev jag professor i både Finland och Norge, parallellt med mitt arbete vid GU, innan jag blev Sveriges första professor i slöjd.

Vid Högskolan i Telemark arbetar Marlène Johansson med det nya forskarutbildningsämnet formgivning, konst och hantverksdidaktik. Och vid Åbo Akademi är hon föreståndare för ett slöjdpedagogiskt centrum med doktorander från hela Norden. Där pågår bland annat ett projekt där eleverna får kombinera traditionella kunskaper i slöjd med modernaste smarta mobiltelefoner.

– Eleverna får instruktioner om hur exempelvis symaskinen eller svarven fungerar via appar och en så kallad Ucode som de håller upp telefonerna mot. Sedan dokumenterar de sitt arbete med hjälp av mobilen och skickar löpande i dialog med läraren. Det är gammalt och modernt på samma gång.

SOM PROFESSOR hoppas Marlène Johansson bidra till att kunskaperna om slöjd växer. Och hon menar att ämnet ligger i tiden. Tv-rutan fylls av fixarprogram och ungdomar startar bloggar kring knyppling eller klädsömnad. Stickgraffitin frodas lite varstans; på avenyn har exempelvis Karin Boyestatyn plötsligt fått en värmande halsduk.

– Slöjd är coolt, förklarar Marlène Johansson. Men det är mer än så. Att slöjda är en mänsklig drift. För lika lite som vi kan undvika att lära oss saker kan vi människor låta bli att tillverka nya föremål med händerna.

TEXT EVA LUNDGREN
FOTO JOHAN WINGBORG

På engelska och på Facebook

GU Journalen

har en speciell pdf-version där ett urval artiklar presenteras på engelska. Se mer på www.gu-journalen.gu.se.

7312

så många bilder finns nu i GU:s bildbank. Gå till www.gu.se/bild.

MARLÉNE JOHANSSON

AKTUELL: Sveriges första professor i slöjd.

FAMILJ: Gift samt tre vuxna döttrar, alla med varsin symaskin.

ÅLDER: 59 år.

INTRESSEN: Broderi, resor och ny teknik.

– Begreppet slöjd finns omtalat redan på 1300-talet i Östgötalagen och står för slughet, flitighet, skicklighet, klokhet, flinkhet, att vara hantverksskicklig, konstfärdig och påhittig. Begreppet slöjd ska vi vara rädda om, förklarar Marléne Johansson, Sveriges första professor i slöjd.

Bekämpa straffrihet för våldtäkter

- **Ämnet är tragiskt** men jag hoppas kunna föra er från förtvivlan till hopp. Det finns trots allt några ljuspunkter, sade Margot Wallström, som i egen-skap av EU-kommissionär och FN-representant bevakat kvinnors situation i krig och konflikter. Den 9 april talade hon inför en fullsatt universitetsaula.

Listan på övergrepp är lång: 31 000 flickor i världen blir bortgifta varje år; många hamnar i ett liv av förtryck och arbete, utan tid för lek och personlig utveckling.

Det hade funnits 100 miljoner fler kvinnor i världen om inte flickfoster valts bort.

Flickor får i högre utsträckning gå hungriga. Den vanligaste dödsorsaken bland 15-19-åriga flickor är komplikationer i samband med graviditet. Kvinnor smittas i högre utsträckning av hiv och aids. Många flickor nekas utbildning och sjukvård, utnyttjas sexuellt och blir slavarbetare.

Hon framhöll att det finns lagar även i krig. Övergrepp mot kvinnor och barn är krigsbrott och ofta brott mot mänskligheten.

- I framför allt inbördeskrig är väldigt många offer civila. Våldet är osynligt. För varje rapporterat fall av våldtäkt är det 20 som inte anmäls.

Straffrihet är ett stort hinder för fred och försoning, menade Margot Wallström.

2010 antog FN:s säkerhetsråd en resolution som ska stoppa straffriheten för förövare till sexualiserat våld.

Och Margot Wallströms senaste rapport till säkerhetsrådet innehåller en så kallad "name and shame-lista", en uppräkningslista av grupper och personer som begått den här typen av brott och som måste ställas inför rätta.

- Frågan har fått ett politiskt lyft i säkerhetsrådet. FN är lite bättre rustat idag men mycket återstår fortfarande att göra, avslutade Margot Wallström.

Därefter visades Marika Griehsels film *Wallströms Resolution*, en dokumentär om Wallströms arbete för en ny FN-resolution.

FOTO: JOHAN WINGBORG

- **De senaste händelserna i Indien** har återigen satt fokus på kvinnornas utsatta situation, menade Margot Wallström, som arbetat mot kvinnovåld i FN. Hon kom till Göteborgs universitet den 9 april.

Allt fler kvinnliga professorer

Fram till 2015 ska minst 40 procent av alla nya professorer vid Göteborgs universitet vara kvinnor.

Men vissa fakulteter har svårt att rekrytera kvinnor inom mansdominerade områden.

AV DE 43 PROFESSORER som anställdes vid Göteborgs universitet förra året var 17 kvinnor, alltså nästan exakt 40 procent.

Men skillnaderna mellan fakulteterna är stora. Medan antalet kvinnor och män var ganska jämt vid Sahlgrenska akademien samt Humanistiska och Samhällvetenskapliga fakulteterna, hade Utbildningsvetenskapliga fakulteten förra året inte en enda ny kvinnlig professor.

- Men vi är annars den fakultet som har högst andel kvinnliga professorer, enligt universitetets egen statistik, förklarar dekan Roger Säljö. Det är inte meningsfullt att uttala sig om enskilda år; 2011 fick vi exempelvis tre nya kvinnliga professorer. De närmsta åren finns ett tjugotal personer av båda könen som är aktuella för befordran. Samtidigt har vi pensionsavgångar i första hand bland män, så inom kort kommer det att råda balans i professorskollektivet. För övrigt har vi en kraftig dominans av kvinnor, både bland doktorander och lektorer.

BLAND NATURVETENSKAPLIGA fakultetens sex nya professorer fanns två kvinnor, båda gästprofessorer.

- Två manliga professorer är befordrade, förklarar dekan Elisabet Ahlberg. Dessutom utlyste vi två professorer som sammanlagt fick 25 manliga och 3 kvinnliga sökande. De flesta som söker professorsanställning inom naturvetenskap är alltså män. Men i år har antalet ansökningar om befordran ökat bland kvinnliga lektorer.

Av Handelshögskolans 5 nya professorer förra året var endast en kvinna.

- Men om man istället tar den senaste tvåårsperioden var 4 av 9 nya professorer kvinnor, alltså 44 procent, påpekar prorektor Olof

Johansson Stenman. Det betyder inte att allt är frid och fröjd, utan det långsiktiga arbetet för ökad jämställdhet måste fortsätta, och inte bara på fakultetsnivå. Vissa områden, som finans, har väldigt många män, medan andra, som organisationsforskning, har ganska många kvinnor. Med tanke på hur mansdominerade handelsinstitutioner är internationellt är vi i alla fall bättre än genomsnittet.

Göteborgs universitet har också bestämt att andelen manliga gästprofessorer vid varje fakultet inte får överstiga 60 procent. Sahlgrenska akademien hade dock ingen kvinnlig gästprofessor, vare sig 2012 eller 2011.

- **VI TYCKER ATT** det är viktigt att öka antalet internationella gästprofessorer, det ger en frisk fläkt, påpekar dekan Olle Larkö. Och vi är i full gång att identifiera potentiella kvinnliga gästprofessorer men har ännu inte kommit så långt. Medicin är ett väldigt manligt område i de flesta länder och vårdvetenskap är inte så

Handelshögskolan gjorde 2011 en speciell satsning på kvinnliga gästprofessorer inom programmet Visiting Professor Programme, VPP, som ledde till 5 nya kvinnliga gästprofessorer.

- De etablerade forskarnätverken är ofta mansdominerade, förklarar Sara Stendahl, ansvarig för VPP. För att få fler kvinnliga kandidater sökte vi därför också utanför de etablerade nätverken, vilket visade sig mycket lyckosamt. Programmet innehåller även en flexibilitet som jag tror tilltalar både kvinnor och moderna män. Professorn förväntas visserligen vara vid Handelshögskolan 2-3 månader om året, men kan välja att dela upp tiden i exempelvis tvåveckorsperioder. Gästforskarprogrammet förändrar visserligen inte grundläggande strukturer men visar ändå att man, på ett ganska enkelt sätt, kan göra insatser som får betydelse.

Handelshögskolan planerar ett nytt gästprofessorsprogram

Roger Säljö

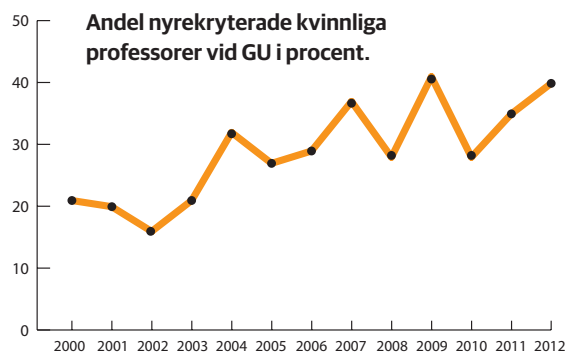
Elisabet Ahlberg

Olle Larkö

Olof Johansson Stenman

framstående utomlands. Men när det gäller adjungerade professorer har vi ungefär samma antal kvinnor som män. Det finns gott om docenter vid våra sjukhus och ett tips är att också övriga fakulteter funderar över att rekrytera gästprofessorer även utanför akademien, exempelvis inom vården.

med start 2014 där målsättningen är en jämn fördelning mellan kvinnor och män.

Det pågår också ett centralt strategiskt arbete för att få kvinnliga lektorer att meritera sig.

EVA LUNDGREN

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Phuong Tham från Vietnam och Fredrick Muyano från Zambia menar att miljöarbetet inte kan isoleras från övriga samhället.

Drillas i miljöanalys

Nu ska afrikanska och asiatiska tjänstemän vässas i strategisk miljöanalys. Det är GMV som står för utbildningen för 26 deltagare från 7 olika länder – på uppdrag av Sida.

GU JOURNALEN TRÄFFADE två av dem på Ekocentrum på Aschebergsgatan 44, där lektionerna hålls. Det är längre lunchrast och vi slår oss ner vid de runda borden i kaféet. Phuong Tham från Vietnam och Fredrick Muyano från Zambia har i tuff konkurrens valts ut för att delta i det Sida-finansierade utbildningsprogrammet för strategisk miljöanalys, som arrangeras av Göteborgs miljövetenskapliga centrum (GMV).

Förra veckan, när de var i Stockholm, ordnades en utflykt till skärgården som var täckt av is.

– Det knastrade under fötterna och jag var först orolig för att isen skulle spricka. Det var ett magiskt ögonblick även om det var snö och fruktansvärt kallt, säger Fredrick Muyano och skrattar.

DEN BITANDE VÄRVINTERKYLAN kom även som en chock för Phuong Tham:

– Folk hemma varnade mig för att det skulle vara riktig vinter men det var värre än jag hade kunnat föreställa mig.

Men bortsett från det har båda varit mycket nöjda med veckorna i Sverige.

– Programmet har varit intensivt, men vi kom ju hit för att lära oss och det har varit mycket givande, säger Fredrick Muyano, som är högre tjänsteman på Zambian Environmental Management Agency, motsvarigheten till Naturvårdsverket i Sverige. Han jobbar med lagstiftning om strategisk miljöanalys.

Phuong Thong är ansvarig för ett fler-årigt program, som finansieras av Tysklands

Sida-organ. Hon arbetar på ministeriet för jordbruk och landsbygdsutveckling i Hanoi som verkar för att skydda biologisk mångfald, som ofta får stryka på foten när naturskogar omvandlas till trädplanteringar eller jordbruk.

»Det är som det mesta i livet. Ju mer onyttigt du lever, desto mer slår det tillbaka.«

FREDRICK MUYANO

DE TVÅ VECKORNA i Göteborg har varvats med föreläsningar och studiebesök, bland annat till Havs- och vattenmyndigheten, Älvrummet, Renova, Stadsbyggnadskontoret och Trafikkontoret. Under veckan i Stockholm besökte de flera myndigheter: Sida, Naturvårdsverket och Mark- och miljödomstolen.

– Jag är framför allt imponerad över hur ni återvinner och ser sopor som en tillgång, säger Phuong Tham.

De säger att de är djupt imponerade över hur långt Sverige har kommit i miljöarbetet. Men utmaningarna på hemmaplan är inte oöverstigliga, påpekar de.

– Miljöarbetet kan inte ses isolerat från övriga samhället, utan det hänger ihop med allt, säger Phuong Tham. I Vietnam har vi en modern miljölagstiftning som kräver strategisk miljöanalys men vi är sämre på att implementera lagarna. Vi saknar också en tillräckligt stark tillsynsmyndighet.

Även i Zambia är utmaningarna enorma men det finns en relativt god kunskap, påpekar Fredrick Muyano.

– Vi har en bra miljölagstiftning på papperet men problemet är att det inte går

tillräckligt fort fram med att införa lagarna. Men den här utbildningen kommer att motivera oss att ta nästa steg. Dessutom har vi har mycket att lära av hur Sverige har satt upp nationella miljömål som gör det mycket lättare att genomföra miljöåtgärder. Det handlar inte om att kopiera den teknik som finns i Väst utan att utveckla miljösystem som passar våra behov.

I MÅNGA UTVECKLINGSLÄNDER, i framför allt Sydostasien och Afrika, har den starka ekonomiska tillväxten skett på bekostnad av miljön.

– Det är som det mesta i livet. Ju mer onyttigt du lever, desto mer slår det tillbaka. Vi måste ha en ekonomisk tillväxt som är i samspel med miljön. Utan miljö och naturresurser blir det ingen ekonomisk utveckling, säger Fredrick Muyano.

Anders Ekblom, biträdande föreståndare på GMV och lärare på Handelshögskolan, är ansvarig för utbildningen på GMV. Syftet med programmet är att stärka ländernas strategiska miljöanalys i planering och beslutsprocesser. Genom studiebesöken får deltagarna konkreta exempel på hur svenska organisationer arbetar med detta. Trots att det är stora skillnader mellan länderna tycker han att det blir mycket bra diskussioner och stort erfarenhetsutbyte bland deltagarna.

– Ambitionen är att stärka deltagarnas kompetens inom området. Förhoppningen är att det leder till ökad miljöhänsyn i länderna.

– Det är första gången den här utbildningen ges. I höst startar en ny omgång. Men egentligen är veckorna i Sverige bara startskottet på ett program som varar i 18 månader. När de kommer hem börjar det egentliga arbetet med att utarbeta handlingsplaner, sprida lärdomar till övriga kollegor och påbörja förändringsarbeten i sina myndigheter. Utbildningen följs upp i höst med två veckor i Tanzania och i mars 2014 ska resultaten redovisas.

- KURSEN HANDLAR inte bara om miljöanalys, utan om hur man ska integrera miljöfrågor i olika sektorer som transport, energi, vatten, avfall och skogsbruk. I många länder är strategisk miljöbedömning ett lagkrav men då gäller det att ha bra kunskaper och kapacitet för uppföljning och tillsyn.

GMV vann inte bara upphandlingen om den internationella utbildningen utan har även kammat hem ett annat uppdrag om expertrådgivning kring miljö och klimat för Sida, tillsammans med SLU i Uppsala, värt 50 miljoner kronor. Det är ett bra och effektivt sätt att utnyttja kunskap inom universiteten.

– Vi har byggt upp en verksamhet som både inkluderar utbildning, forskning och internationell samverkan. Det har visat sig vara en väl fungerande modell. Utbildningen är ett spännande och givande sätt att nyttiggöra forskning inom universitetet, men också att samverka internationellt samtidigt som det ger nya forskningsidéer, säger Anders Ekblom.

Anders Ekblom

Maskinen som medmänniska

Kan robotar vara onda? Den frågan bekymrade knappast Claes Strannegård för bara ett halvår sedan. Men så åkte han på konferens till Oxford och fick sig en tankeställare.

MMITT I CLAES STRANNEGÅRDS åttakantiga vardagsrum svänger sig en ranglig spiraltrappa upp. Där, under takkupolen tio meter över golvet, finns ytterligare en våning.

Den som står där, nedanför en målning av Bertil Berg, har 360 graders utsikt över hela staden; just nu håller Claes Strannegård koll på gräsmattan långt där nedanför där nioåriga dottern Siri har picknick tillsammans med sin kompis Felicia.

Här finns bokhyllor, vita fåtöljer samt ett bord där Claes Strannegård placerat sin laptop. För på vilken plats vore det mer lämpligt att sitta och klura över två besvärliga frågor, den ena uråldrig, den andra hyper-

modern: Hur tänker människor och hur får man robotar att tänka som människor?

Claes Strannegård är nämligen robotforskare, eller mer exakt docent i kognitionsvetenskap. Vägen dit började 1996 när han blev Sveriges förste doktor i logik.

– Det som logiker normalt ägnar sig åt är att försöka förstå hur man kan dra korrekta slutsatser ur matematisk synvinkel. Men jag har glidit över till att mest intressera mig för det mänskliga tänkandet och vilka logiska slutsatser vi människor kan dra.

LOGIK MÅ VARA ETT världsfrånvänt ämne. Men som postdoktor i Utrecht kom Claes Strannegård på ett sätt att använda kunskaperna rent praktiskt. Genom att logiskt

analysera elektroniken i exempelvis bilar och integrerade kretsar kunde han avslöja buggar och felaktigheter i systemen, ett verkligt stort problem inom industrin.

Riskkapitalister satsade 30 miljoner kronor på hans dåvarande företag, Safelogic.

– En så stor satsning på en forskningsidé hade jag knappast kunnat få om jag stannat kvar inom akademien. När jag så småningom lämnade Safelogic hade företaget ett tjugotal anställda.

Sedan dess har Claes Strannegård startat ytterligare fyra företag. Ett av dem är Optisort som använder artificiell intelligens för att sortera batterier i olika miljöklasser. År 2011 gav han alla sina aktier och en summa pengar till företagets

En spiraltrappa leder upp till övervåningen där Claes Strannegård har 360 graders utsikt över hela staden.

»Vi vill skapa en robot som kan begreppslägga omgivningen på egen hand.«

”

vd. I gengäld har han rätt till en tiondel av köpesumman vid en eventuell framtida försäljning. Nyligen hamnade Optisort på den prestigefulla 33-listan där Ny Teknik och Affärsvärlden rangordnar Sveriges mest lovande unga innovationsföretag.

– Än så länge har två maskiner levererats, en till Renova i Göteborg och en till GP Batteries i England. Men förfrågningar kommer från många håll. Och maskinen i England sorterar ungefär två tredjedelar av landets batterier.

ENTREPRENÖRSKAP och innovation är visserligen roligt men samtidigt lite plågsamt, menar Claes Strannegård; hotet att hela projektet ska haverera av olika anledningar

är ständigt närvarande. Alltså är han ganska nöjd med att sedan två år tillbaka främst kunna ägna sig åt forskning, i första hand på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori, men också på Chalmers.

För det är som forskare Claes Strannegård verkligen kan ägna sig åt sitt stora intresse: nästa generations robotar som bygger på så kallad generell artificiell intelligens. Det handlar om robotar som, precis som människor, kan anpassa sig till nya miljöer och lära sig helt nya saker.

– Så kallad smal artificiell intelligens, där man använder specialiserade program inom väl avgränsade områden, finns numera överallt runt omkring oss. Robotar kan exempelvis bygga bilar, klippa gräset eller

dammsuga och mobilen är full av applikationer som bland annat kan spela schack, omvandla tal till text eller hitta snabbaste vägen mellan två städer.

De mer människolika konstruktionerna är mycket mer komplicerade. För att utveckla dem krävs kunskaper från en mängd olika håll. Därför samarbetar Claes Strannegård med filosofer, psykologer, hjärnforskare, datavetare och matematiker.

– Vi vill skapa en robot som kan begreppslägga omgivningen på egen hand. En robot som hjälper till i hushållet måste exempelvis kunna anpassa sig till skilda hem och till olika förändringar som hela tiden sker.

MÄNNISKOR SKAPAR begrepp med hjälp av information som vi får genom sinnesorganen samt genom vår erfarenhet.

– Vi upptäcker också mönster bland begreppen, vilket hjälper oss att överleva. Vi lägger exempelvis märke till växlingarna mellan dag och natt, i vilken sorts terräng det växer blåbär eller att man blir sjuk om man äter röda svampar med prickar.

Precis som ett barn undan för undan upptäcker alltmer av omvärlden ska roboten kunna lära sig också sådant som inte är inprogrammerat från början. Men inte vad som helst. Det gäller nämligen att få programmet att tänka som en människa.

– Ta exempelvis talföljdsproblem i IQ-tester; vilken siffra skulle du fortsätta med om du hade en serie som började med 2, 4? Svaret är inte självklart. Om det handlar om att dubblera föregående tal blir nästa siffra 8. Men lika logisk är en repetitiv serie: 2, 4, 2, 4. Spontant föreslår de flesta dock serien 2, 4, 6, 8 ...

VISSA MÖNSTER känns, ologiskt nog, helt enkelt mer logiska än andra. Och eftersom intelligens tester inte mäter vad som är mest logiskt, utan vad människor tenderar att uppfatta som mest logiskt, brukar datorer ha svårt att klara den typen av prov.

CLAES STRANNEGÅRD

AKTUELL: Nybliven docent i kognitionsvetenskap och grundare av företaget Optisort som hamnat på 33-listan, där Ny Teknik och Affärsvärlden rangordnar Sveriges mest lovande unga innovationsföretag.

FAMILJ: Sambon Elena och dottern Siri.

BOR: I Vasastan.

ÅLDER: 50 år.

SENAST LÄSTA BOK: *I barnets hjärna* av Hugo Lagercrantz (rekommenderas) och *Makens skönhet* av Anne Carson (rekommenderas inte).

SENASTE FILM: *Rädda Willy 4*.

FAVORITMAT: Amerikanska frukostar.

ÖVRIGA INTRESSEN: Är med i en bokcirkel och gillar att resa.

BLIR GLAD AV: Att hitta bra låtar på Spotify.

BLIR ARG ÖVER: Att vi människor inte klarar att bygga en stabil och hållbar värld som är någorlunda bra för alla. Vi fortsätter att optimera för våra egna länder och företag och står handfallna inför de enorma problem som plågar och hotar mänskligheten.

VILL GÖRA I FRAMTIDEN: Fortsätta forska och driva det tvärvetenskapliga seminariet i mänskligt tänkande samt starta en svensk förening för kognitionsvetenskap.

»En robot kan alltså vara ond trots att den inte programmerats så.«

”

många fördelar, men om vi inte funderar över de etiska, juridiska och ekonomiska konsekvenserna, tror jag att vi kan bli tagna på sängen.

Ny teknik handlar dock inte bara om robotar. Med hjälp av olika apparater kan man förstärka människans naturliga egenskaper, så kallad human enhancement. Ett exempel är vanliga glasögon. Eller varför inte Googles nya glasögon som kopplas ihop trådlöst med en mobiltelefon och exempelvis kan visa vägen som pilar projicerade på glasets insida.

– Än så länge är de bara ute på försök men de visar vad som är på gång, förklarar Claes Strannegård. Och det kommer säkert mer, människan har aldrig backat för att modifiera sig.

MODERN TEKNIK innebär också att andra egenskaper och kunskaper blir viktigare än de vi är vana vid.

– Människan uppfinner ju hela tiden olika sorters verktyg som förändrar världen hon lever i. Kroppsstyrka, hantverksskicklighet, minnesgodhet och räkneförmåga har haft stor betydelse för vår utveckling, men idag kan massor av arbetsuppgifter skötas av maskiner. Och även när det gäller kunskap och lärande är maskinerna på fram-marsch; Mobiltelefonen kan exempelvis på fem sekunder tala om vad huvudstaden i Burundi heter.

Kanske kommer morgondagens mest eftersökta egenskap att vara förmåga att leka och fantisera?

Då gäller det att också skapa samhällen som stimulerar kreativitet och nya tankar. Ett sätt är att ordna möten mellan olika sorters människor. Det gör Claes Strannegård i den seminarierie om tänkande som han startat. Där har bland annat en farmakolog och en rättspsykolog diskuterat den eviga frågan om människan har en fri vilja.

ETT ANNAT SÄTT kan vara att skapa arkitektur som uppmuntrar till annorlunda tänkande. Exempelvis ett rum där det är tio meter från golv till tak, där mat firas upp i en flätad korg och där det finns en utsiktsplats med en riktig, bastant maskintelegraf i mässing som kan beordra full fart framåt.

– Vi flyttade till den här lägenheten för två år sedan och trivs jättebra. Tornet byggdes ursprungligen för att det skulle se snyggt ut utifrån och användes bara som vind där man hängde tvätt. Nu är det vårt vardagsrum och tjejnerna som sitter där nere på filten hade nyligen disco här med sina klasskompisar. Då hyrde vi discobollar, laserlampor och en rökmaskin och barnen var mycket nöjda.

TEXT EVA LUNDGREN
FOTO JOHAN WINGBORG

– Men vår forskargrupp har tagit fram ett program som efterliknar människans sätt att lösa problem. På IQ-tester hamnar resultaten på 130–150, vilket beror på att vi kombinerar matematik med psykologi.

Robotar som tänker ungefär som människor blir alltså bättre. Bör de dessutom se mänskliga ut? Kanske det.

– En robot som visar ansiktsuttryck, använder gester och varierar sitt tonfall kan vara lättare att interagera med. Och människans kropp har en väldigt bra design; det är exempelvis praktiskt med armar och händer som kan bära saker och två ben som kan gå i trappor.

MEN I SCIENCE FICTION brukar försök att skapa artificiellt liv sluta i katastrof. Bladerunner och 2001 – ett rymdäventyr var filmer som Claes Strannegård tidigare inte tog på så stort allvar. Till i vintras. Då deltog han nämligen i the Winter Intelligence Conference i Oxford.

– Nu känner jag mig lite mer oroad för vissa framtidsscenarioer. Tänk dig till exempel en robot som har som enda instruktion att bli så bra som möjligt på schack genom att spela massor av partier. Det låter väl helt fredligt? Men vad skulle hända om någon försökte stänga av roboten eller programmera om den? Då skulle den inte kunna utvecklas som schackspelare vilket skulle gå emot instruktionerna. Eftersom den saknar både folkvett och moral skulle den använda vilka metoder som helst, kanske också brutala, för att förhindra detta. En robot kan alltså vara ond trots att den inte programmerats så. Artificiell intelligens har

Bland jättestör i GULLMARN

Utanför Fiskebäckskil flyter gigantiska provrör i Gullmarsfjorden. I ett stort internationellt projekt undersöker ett sextiototal forskare under fem månader försurningens effekter på havets ekosystem. →

Ulf Riebesell, marinbiolog från Tyskland, har genomfört liknande försurningsprojekt tidigare, i polarmiljö, utanför Hawaii och utanför finska och norska kusterna. Men det här projektet är det största.

D E SYNS REDAN på långt håll. Från båten liknar de tio smala höghus som balanserar på vågorna i Gullmarn; inte vad man förväntar sig dyka upp i den bohuslänska skärgården.

Plasthusen kallas för ”mesokosmer”, alltså ”medelstora kosmos”, och innehåller ett helt ekosystem. Varje mesokosm består av en nästan tio meter hög metallställning som håller en jättelik plasticsäck på plats, vilken i sin tur innesluter 55 000 liter havsvatten. I hälften av säckarna har forskarna tillsatt koldioxid för att se hur marina växt- och djurplankton påverkas vid den surhetsgrad forskarna tror kommer att finnas vid århundradets slut.

Över oss skräpar måsarna ikapp. På andra sidan fjorden reser sig Lysekils kyrktorn mot skyn, ett välkänt landmärke, enligt skepparen. Bara en kvart tidigare hoppade vi ombord på fartyget Nereus vid Lovécentrets brygga i Kristineberg. Medan fartyget plöjer genom skiffergrå vågor och vinden hugger tag drar vi passagerare vindjackorna tätare runt oss.

Sedan projektet drog igång i slutet av januari har medieintresset varit stort, från både svenska och utländska journalister.

– Det är viktigt att sprida kunskap till allmänheten om vad forskarna gör och vad havsförsurningen innebär för vår framtid, säger Maike Nicolai, projektets presschef som idag har en grupp tyska vetenskapsjournalister på besök.

”Es ist kalt” huttrar en av dem. Den tyske marinbiologen och projektledaren Ulf Riebesell skämtar ”idag är det sommar jämfört med igår”, själv är han klädd i en kraftig orange overall.

För nästan tre månader sedan kom Ulf Riebesell sjövägen till Kristineberg på det fullastade forskningsfartyget Alkor för att inleda havsförsurningsprojektet.

– Vägen fram till Lovécentret i Kristineberg blev helt blockerad av all utrustning som lastades av från forskningsfartyget, berättar Ola Björlin, administrativ chef och ansvarig för infrastrukturen på Lovécentret. Han har haft otaliga kontakter med forskningsteamet under de snart tre månader projektet varit igång. ”Mycket jobb men roligt”, sammanfattar han. Flaskhalsen har varit boendet. Kristineberg har 62 bäddar och det har varit ett pusslande att hitta sängplats åt alla extra forskare.

Ulf Riebesell har genomfört liknande försurningsprojekt i mindre skala i polarmiljö, utanför Hawaii och utanför finska och norska kusterna. Men aldrig har så stora mesokosmer använts och under så lång tid.

– Här i Gullmarn har det varit en kamp mot elementen. Inte någon annanstans har vi stött på sådana problem som vi ställts inför här, säger han.

En doft av kaffe förebådar fika som tacksammt tas emot av genomfrusna journalister. Ulf Riebesell konstaterar att det har varit en iskall vår som lett till oväntade svårigheter för projektet.

Forskarna Jan Czerny och Jessica Bellworthy tar vattenprover från mesokosmerna.

– Istället var vi beredda på men inte att salthalten i vattnet kunde svänga så snabbt i Gullmarn från ett dygn till ett annat. Efter att dykarna fått i mesokosmerna minskade salthalten i havet och då blev säckarna tyngre i förhållande till omgivande vatten och höll på att sjunka, så vi fick ta upp dem igen och börja om, säger Ulf Riebesell, som själv konstruerat sina ”giant test tubes”, jätteprovör.

Nereus mullrande motorljud förstärks plötsligt när tre snabba småbåtar bildar konvoj med fartyget på väg mot forskningsområdet. Småbåtarna tar sig förbi de orange bojarna som avgränsar provområdet och kör sedan vidare in mot mesokosmerna.

– Det ni ser är bara toppen på isberget,

plastsäckarna fortsätter 25 meter ner i vattnet, säger Ulf Riebesell.

I hälften av jättebehållarna har koldioxid tillsatts för att se hur marina växt- och djurplankton påverkas av försurning. Under månaderna som projektet pågår kan forskarna följa många generationer plankton och mäta vattnets kemi varje dag. I mesokosmerna tillsätter man dessutom larver av sill och torsk, för att se hur fiskynglen utvecklas i det inneslutna havsvattnet som bildar ett ekosystem.

De små följebåtarna lägger till vid var sin mesokosm, forskarna ska ta vattenprover. Det krävs bra balans och god fysik att arbeta från en liten krängande båt. Och det är knepigt att lyfta av mesokosmens plasttak som är täckt med vassa stålpluggar; ett skydd mot fåglar. En av forskarna sänker ner ett nära nog halvmeterslångt provrör och vindar upp röret fyllt med havsvatten från behållaren. Vattnet hålls över i plastflaskor, proverna ska analyseras i land.

Tillbaka från båtturen möter vi Angela Wulff på bryggan. Hon är professor i marin ekologi med inriktning marin botanik, och en av de tjugotal forskare från Göteborgs universitet som deltar i projektet. Hon visar vägen till fem stora vita baljor strax intill. Baljorna är täckta med gröna nät.

– I morse hämtade jag 20 liter vatten från varje mesokosm, säger hon och pekar på de fem karen.

Angela Wulff studerar hur algsamhället av växtplankton och bakterier reagerar

»Det är så här nya forskningskontakter skapas och god forskning görs.«

ANGELA WULFF

”

för stressen av ökad försurning och ökad temperatur.

– Vattnet från de olika mesokosmerna har vi hållt över i plastpåsar. Nu ligger de i kar med olika temperaturer, säger hon och lyfter undan de gröna näten för att visa de olika algsamhällena.

Första baljan har samma temperatur som havsvattnet, sedan ökar temperaturen med två grader i varje kar och i det femte är alltså temperaturen cirka åtta grader varmare, förklarar Angela Wulff. Vid de pågående klimatförändringarna förväntas både koldioxidhalten och temperaturen öka i haven.

– Organismerna i havet kommer att reagera olika på temperaturökningen. De som bildar kalk kan inte bilda skal när det blir för surt medan bakterier och växtplankton ofta gillar värme. Jag förväntar mig att alger och bakterier kommer att växa bäst vid en temperaturhöjning på cirka sex grader, säger Angela Wulff.

Angela Wulff studerar hur växtplankton och alger reagerar på ökad försurning och temperaturhöjningar.

Hon anser att det här internationella projektet är en fantastisk möjlighet för svenska forskare.

– Det finns en stor öppenhet bland forskarna i projektet. Det är så här nya forskningskontakter skapas och god forskning görs.

Bland provrör och pipetter i ett labb i Kristinebergs huvudbyggnad arbetar ekotoxikologen Maria Granberg med sitt forskningsteam. När vi kliver in genom dörren möter vi en av hennes masterstudenter, Marcus Stenegren, som sitter vid en bänk och utstrålar koncentration. Han filtrerar prover med vatten från mesokosmerna för att undersöka bakteriesamhället och speciellt förekomst av giftiga vibriobakterier. Maria Granbergs forskningsteam studerar samverkans effekter mellan havsförsurningen och miljögifter på bakteriesamhället. När omgivningen blir surare ändrar vissa gifter form och kan då tas upp lättare av levande organismer.

– Det här är obeträdd forskningsmark. Vi vet inte hur giftbilden i havet kommer att ändras av försurningen, säger hon.

Föreståndaren för Lovécentret, Michael Klages, anser att detta är ett storartat projekt och påpekar att det skulle varit svårt att genomföra utan Lovécentrets resurser. Han framhåller forskarnas engagemang och envishet och att de trots svårigheter som snö, is, oväder och gäckande salthaltsnivåer, aldrig en sekund övervägt att ge upp.

– Man fick göra en omstart av projektet efter tre veckor, men forskarna klarade det och nu ser allt bra ut. Det ska bli fantastiskt när alla resultat så småningom är analyserade och presenteras, säger Michael Klages.

TEXT CARINA ELIASSON
FOTO JOHAN WINGBORG

FAKTA

Projektet BIOACID (Biological Impacts of Ocean ACIDification) koordineras av Ulf Riebesell, professor i biologisk oceanografi vid GEOMAR Helmholtz Centre for Ocean Research i Kiel, Tyskland. De cirka 60 deltagande forskarna i BIOACID Gullmarn kommer från Tyskland, Storbritannien, Nederländerna, Sverige och Finland.

Finansieringen bakom projektet kommer från tyska vetenskapsinstitutioner, EU och enskilda länder, även Kungliga Vetenskapsakademien i Sverige bidrar.

Jan Czerny tar prover varje dag från mesokosmerna och kan på sått följa hur plankton och fisklarver utvecklas i ett allt surare hav.

Har hjärnkoll på varje match

I nöden provas vännerna.

För doktoranden Adam von Schéele är det självklart att följa sitt Gais även om matcherna inte längre är allsvenska.

Och förresten - finns det grönsvarta doktorshattar?

DET ÄR APRIL och den vårvind som drar över Gamla Ullevi är långt ifrån varm. Gais ska möta Degerfors i Superettans andra omgång, och längst upp på sektion L4 står en koncentrerad

man med grönsvart halsduk, smårutig mössa och en tjock pärm i famnen.

Ingen kan se det men under rocken döljer sig den matchtröja han dyrkat ända sedan han första gången fick syn på den. Då var han fyra år och busade med kompisarna hemma på gården i Huskvarna. Nu har han fyllt 45 och tycker att den långgrandiga tröjan är lika vacker som någonsin.

– Det var färgerna jag föll för. Grönt och svart. Dessutom var det ju lätt att säga Gais, berättar Adam von Schéele på ett kafé i Majorna när det ännu är två dagar kvar till hemmapremiären mot Degerfors.

DEN KORREKT KOSTYMKLÄDDE doktoranden, med supporterklubben Gårdakvarnens nålmarke på kavajuppslaget, har nära till minnesbilderna då ett fotbollslag i Göteborg kom in i hans liv. Låt vara att det under uppväxtåren ännu var långt mellan stunderna då han kunde följa sitt lag från läktarplats.

– På den tiden spelade jag själv i Huskvarna IF. Det var först efter att jag flyttat till Göteborg som jag kunde se Gais matcher mer regelbundet, säger Adam.

Det började 1986 med hemmamatcherna i division II södra. Snart åkte Adam också på en del bortamatcher, och nu har han bara missat fyra seriematcher sedan 2001 – alla på bortaplan – och grugar sig redan lite för lördagen den 3 augusti.

Den eftermiddagen tar Gais emot Varbergs Bois samtidigt som släktföreningen ska samlas i Halmstad.

– Det skulle nog se illa ut om ordföranden inte var med ...

Annars har doktorand von Schéele inga problem att hitta fördelaktiga kopplingar mellan den akademiska vardagen och supporterlivet.

I den tjocka pärmens noteras noggrant laguppställningar, byten och spelsystem. Men också hörnstatistik och korta beskrivningar av lagens målchanser. Inte ens domaren kommer undan.

Adam von Schéeles lyckligaste stunder som Gais-supporter har han haft när klubben genom kvalsegrar lyckats avancera till en högre serie. Kalmar 1999, Mjällby 2003 och Landskrona 2005 minner om grönsvart eufori.

»Det var färgerna jag föll för. Grönt och svart. Dessutom var det ju lätt att säga Gais.«

”

ADAM VON SCHÉELE

ÅLDER: 45.

YRKE: Doktorand vid institutionen för historiska studier.

BOSTAD: Hyresrätt i Majorna.

FAMILJ: Singel.

INTRESSEN: Fotboll, historia, konst och arkitektur.

AKTUELL: Inbiten Gais-supporter som i år får följa sitt lag i Superettan med hopp om en snar allsvensk comeback.

Den egna avhandlingen, som beskriver godsförvaltningen i vårt land under 1500- och 1600-talen, erbjuder kanske inte särskilt mycket bollkänsla men i undervisningsrollen har Adam flera gånger tagit sina studenter med på vandring i Jonsereds bruksmiljö för att på plats förmedla historien om folkrelsernas framväxt.

Att ortens största fotbollsstjärnor, Erik Börjesson och Torbjörn Nilsson, representerade IFK Göteborg är inte mycket att göra åt.

Känner dina kollegor och studenter till ditt grönsvarta liv?

– Inte alla. Men jag har ju ofta ett Gaismärke på kavajen, och det har hänt att studenter känt igen mig från läktaren och berättat att de också håller på Gais.

– Bra, brukar jag kontra. Då kan du räkna med VG ...

Åter till Gamla Ullevi och sektion L4, högst upp på långsidan, där Adam von Schéele haft sin fasta plats sedan den nya arenan invigdes i april 2009. Positionen är omsorgsfullt vald.

– Här får jag bäst överblick och kan stå upp utan att skymma någon, säger Adam som bara utnyttjar sin sittplats under halvtidsvilan.

De flesta i supportergruppen vet vem han är. Inte bara för att de läst hans tillbakablickande texter i medlemstidningarna Makrillen och Gårdakvarnen, utan också för att han hela tiden antecknar vad som sker där nere på planen.

– På så sätt minns jag matchen bättre. Upplevelsen blir annorlunda. Starkare.

”Framåt gröna svarta gäng – skjut och ta poäng”

GAISKLACKEN HADE det tufft under fjolårs-säsongen. Jumboplatsen och nedflyttningen var närmast förödmjukande. Det krävdes en lång vinter för att slicka såren, men i takt med att Gaismålen trillar in rullar nu ramsorna och sångerna glädjersigt runt arenan.

Med ett par minuter kvar att spela förbereder Gais sitt tredje spelarbyte. Adam knuffar mig lätt i sidan och skriver ivrigt:

– Det här är ett historiskt tillfälle. Adnan Maric går fortfarande på högstadiet – han måste vara den yngste någonsin som spelat en seriematch för Gais!

3–1 i hemmapremiären får klacken att le och tro på ett roligt år.

– Men man vet aldrig. Det här är ju Gais – då kan allt hända, säger mannen med den smårutiga mössan, halsduken, pärmerna och den grönsvarta tröjan under rocken. Närmast hjärtat.

TEXT LARS HJERTBERG
FOTO JOHAN WINGBERG

Bokälskarnas guldgruva

Litteraturen är full av manipulation. Ord byts ut, skiljetecken förändras, annorlunda typsnitt skapar oväntade intryck.

– Också läsarna blir nya och tolkar gamla texter på sitt eget sätt, förklarar Mats Malm. Han är föreståndare för Litteraturbanken.

MATS MALM, PROFESSOR i litteraturvetenskap, tar fram ett litet häfte på cirka 10x15 cm i liggande format.

Trots det anspråkslösa utseendet är detta en verklig klassiker: Hercules, utgiven år 1658 av George Stiernhielm, den svenska poesins fader.

Verket handlar om moral och om att få unga män att välja fru Dygd istället för fru Lusta. Men Mats Malm menar att moderna läsare förlorat känslan för en djupare innebörd hos verket.

– Det lilla häftet ser ut ungefär som en handbok att stoppa i fickan. Eftersom varje sida bara innehåller några få verser tvingas läsaren hela tiden stanna upp. Det ovanliga formatet beror på att det inte är eposets handling utan språket självt som är verkets egentliga fokus. Stiernhielm menade, liksom flera antika författare, att njutbart språk kunde vara lika farligt som kroppslig skörlevnad. Det leder till en ambivalens i texten, typisk för barocken som vibrerar av ytterlighet. Å ena sidan vill Stiernhielm framhäva det svenska språkets enkla skönhet, å andra sidan är det när han beskriver den lastbara fru Lusta som han verkligen briljerar i språkliga attraktioner. Senare upplagor av dikten är tryckta i större format vilket gör att den här aspekten, att språk, särskilt svenska, har moral, försvinner.

Texten är förstasatt i fraktur, för så var det ju förr i tiden?

- I SVENSKA BÖCKER användes ofta fraktur långt in på 1800-talet. Men använde man ord från romanska språk var man väldigt noga med att sätta dem i antikva, ett slags karantän. Att fraktur förknippades med rekordrigg protestantism medan antikva var skumt katolskt finns ett spännande exempel på från 1545: en tysk bibel, skriven i fraktur, utom då straff och elände nämns, då är det med ens antikva!

Att bokens storlek och typsnitt kan ha betydelse för hur den är tänkt att uppfattas är vi kanske inte så medvetna om idag. Men även små förändringar, som en punkt eller

ett utropstecken, kan vara viktigt.

Anna Maria Lenngrens mest kända dikt, *Några ord til min k. dotter, i fall jag hade någon*, förekommer i olika versioner. Inte så att själva orden skiljer sig åt, påpekar Mats Malm.

– Däremot kan interpunktionen skifta. Hur Lenngren själv hade tänkt sig det vet vi inte men när dikten först publicerades,

anonymt i Stockholms Posten 1798, gav den nog ett ganska lugnt resonerande intryck. De många semikolonerna understryker ett rationellt tänkande. Eftersom nästan bara män skrev offentligt vid den här tiden tog nog de flesta läsare för givet att författaren var man.

DIKTEN TRYCKTES flera gånger men när Johan Gabriel Carlén vid mitten av 1800-talet gav ut Lenngrens dikter ännu en gång passade han på att rätta vad han såg som fel.

– Han ändrade inte orden men det var då dikten fick alla de utropstecken och konstpauser som fortfarande finns med i de flesta omtryckningar. För att en kvinna uttrycker sig känslösamt var då något självklart.

Carlén uppfattade sannolikt inte dikten som ironisk, menar Mats Malm. Men idag är det knappast möjligt att inte se den som nästan sarkastiskt kritisk till en instängd kvinnoroll.

– Men Anna Maria Lenngrens ursprungsdikt är ironisk på ett mer dubbeltydigt sätt,

där mycket av tolkningen lämnas åt läsaren. Det elegant undandligande skrivsättet har hon för övrigt gemensamt med en annan storhet, Sophia Elisabet Brenner, född 1659 och den första professionella kvinnliga författaren i Sverige. Hon är i det närmaste glömd idag, men då, för 300 år sedan, var hon en av få svenska författare som var kända ute i Europa.

OCKSÅ SJÄLVA SÄTTET att läsa har förändrats. Förr läste man högt, inte bara tillsammans med andra utan också när man var ensam. Under 1700-talet slog den tysta, avskilda läsningen igenom, och när folk började sitta ensamma, försjunkna i romaner, var det många som blev misstänksamma och kritiska mot romangenren.

Men när jag frågar Mats Malm vilka verk han anser bör ingå i en svensk kanon slår han genast ifrån sig.

– Vi är inte ute efter att föreskriva vilka böcker man bör läsa, istället vill vi göra litteraturen så lättillgänglig som möjligt. Däremot kan litteratur på olika sätt hjälpa oss förstå vår bakgrund och diskussionen om vilka verk det kan handla om, är något Litteraturbanken gärna bidrar till. Varför inte Maria Sandel, Sveriges första kvinnliga arbetarförfattare?

Bör exempelvis betydelsefulla översättningar höra till den svenska litteraturhistorien?

– Exempelvis Bibeln är ju en viktig del av vårt kulturarv, påpekar Mats Malm. Bibelöversättningar handlar inte bara om att modernisera språket utan också om att rätta fel. Ibland kan föreställningar om vad som borde stå dock skapa nya felaktigheter. I Romarbrevet skriver exempelvis Paulus om de högt ansedda apostlarna Andronikos och Junia. Att det senare är ett kvinnonamn verkar inte ha bekymrat kyrkofäderna. Men på 1800-talet menade man att så kan det ju inte vara och därför "rättades" namnet till Junias. Trots att det inte finns något belegg för att ett sådant mansnamn existerade står det fortfarande i Bibeln 2000.

Men Litteraturbanken vänder sig inte bara till litteraturvetare. Också historiker har hittat dit, förklarar Mats Malm.

– Om man vill veta när lyxvaror som kaffe och te började bli vanliga kan man

Också historiker och sociologer har hittat till Litteraturbanken. Men en annan viktig målgrupp är skolan, påpekar Mats Malm. – Elever kan behöva utmanas av tankar från främmande tider.

göra en sökning i vår databas. 1800-talsförfattare som Emilie Flygare-Carlén gav näring åt de drömmar om ett gott liv det blivande borgerskapet började få. Men även till exempel sociologer som intresserar sig för individualismens genombrott kan söka efter vilka associationer som knyts till ordet ”jag” vid olika skeden i litteraturen.

Men inte minst viktigt är att Litteraturbanken också är till för allmänheten, menar Mats Malm.

– Här finns artiklar som hjälper läsaren vidare, exempelvis om svensk skräcklitteratur eller om striden kring Almqvists *Det går an*. Också lärare kommer till hösten att hitta lektionsförslag här. För elever kanske inte bara behöver böcker de kan identifiera sig med utan också utmanas av främmande tankar från en annan tid.

»Han ändrade inte orden men det var då dikten fick alla de utrops-tecken och konstpauser som fortfarande finns med ...«

”

Cirka 500 e-böcker går att ladda ner från Litteraturbanken.

– Man kan fundera över om de digitala texternas möjligheter att länka till andra ställen, söka igenom verk på olika sätt och organisera vetandet annorlunda på sikt kommer att märkas i det vetenskapliga sättet att resonera. Kommer vi i framtiden att vara mer öppna för sidosprång, associationer och

Några ord til min k. dotter, i fall jag hade någon, version från 1798:

Min kära Betti! du blir stor,
du från din docka hunnit växa;
utaf din hulda fromma mor
tag för din framtid denna läxa.
[...]

Med läsning öd ej tiden borrt,
vårt Kön så föga det behöfwer;
och skal du läsa, gör det korrt,
at saucen ej må fräsa öfwer.

Samma dikt, ”rättad” version:

Min kära Betti, du blir stor;
du från din docka hunnit växa ...
Utav din hulda, fromma mor
tag, för din framtid, denna läxa!
[...]

Med läsning öd ej tiden bort ...
vårt kön så föga det behöver.
Och skall du läsa, gör det kort,
att säsen ej må fräsa över!

paralleller istället för traditionellt framåt-skridande tänkande? Men pappersböcker kommer nog att finnas kvar länge än.

Du ogillar begreppet ”kanon”. Men om du ändå skulle föreslå ett verk som alla borde läsa, vad skulle det då vara?

– En av världens bästa romaner, *Drottningens juvelsmycke* av Carl Jonas Love Almqvist. Den har allt och kan leda till hur många diskussioner som helst. Eller om man går utanför Sverige, Shakespeares erotiska och sensationellt dubbelbottnade sonetter med betydelser som sprider sig ut i det oändliga ...

TEXT EVA LUNDGREN

FOTO JOHAN WINGBORG

FAKTA

Litteraturbanken publicerar svensk klassisk litteratur gratis, fritt tillgängligt för alla. För närvarande ingår 851 verk, varav 479 går att ladda ner som e-böcker. Välj en epub-fil om vill läsa texten på en telefon eller läsplatta.

Banken är en ideell förening. Medlemmar är Kungl. biblioteket, Kungl. Vitterhetsakademien, Språkbanken vid Göteborgs universitet, Svenska Akademien, Svenska litteratursällskapet i Finland och Svenska Vitterhetssamfundet. Föreståndare är Mats Malm, professor i litteraturvetenskap.

Litteraturbanken själv avgör vilka verk som ska publiceras enligt en rad kriterier. Men i projektet *Svensk prosafiktion 1800–1900*, finansierat av Vetenskapsrådet, publiceras alla svenska originalverk som utgavs för första gången separat åren 1800, 1820, 1840, 1860, 1880 och 1900. Tanken är att få en annorlunda bild av litteraturen och samhället som kanske dominerats av andra författare än de som är kända idag, som Strindberg och Almqvist.

Replik: På förra numrets debattinlägg av Tomas Forser och Thomas Karlsruhn (läs mer på www.gu-journalen.gu.se)

Romantisera inte de humboldtska idealen!

DET ÄR MYCKET LOVVÄRT att de förändringar vad gäller styrningen av universitet- och högskolor som den så kallade autonomireformen innebär diskuteras. Tomas Forser och Thomas Karlsruhn pekar i förra numret av GU Journalen på viktiga frågor som reformen reser, inte minst vad gäller universitetslärares möjligheter till kritiskt ifrågasättande och fri diskussion. Jag är emellertid tveksam till om deras historieskrivning stämmer i så motto att jag vill ifrågasätta om deras bild av det tidigare av dem så omhuldade kollegiala styret faktiskt fungerade som en garant för den fria akademins centrala värden. Mina erfarenheter från nu tre svenska universitet (Lund, Uppsala, Göteborg) ger en motsatt bild. För att exemplifiera kan jag nämna att det kollegiala styret vid min egen fakultet, den samhällsvetenskapliga, under snart två decennier visat sig helt oförmögen att göra något åt en institution som vad gäller alla gängse måttstockar inte fungerar vare sig vad gäller forskning eller utbildning. Mina tre år i fakultetsnämnden var en dyster historia där en majoritet av ledamöterna enbart verkade för att värna den egna institutionens intressen men nogsnamt undvek att ta tag i besvärliga frågor. Samma sak inträffade när jag var i Uppsala och i Lund. Det kollegiala styret i kombination med svaga fakultetsledningarna ledde till en oansvarighetskultur som gjorde organisationerna oförmögna att ta tag i miljöer som under lång tid var svårt dysfunktionella för studenter och doktorander.

När det gäller hotet mot den akademiska friheten så finns det skäl att nämna att idén

om att påtvinga alla forskare ett specifikt teoretiskt perspektiv i sin undervisning och sin forskning i form av det som kom att kallas genuscertifiering i Lund eller genusmärkning i Uppsala, kom från kollegiala processer och där forskare från de humanistiska fakulteterna var drivande. Går man längre tillbaka i tiden tvingas man med sorg konstatera att

»... de kollegialt styrda universiteten i Tyskland under 1930-talet lät sig villigt inordnas under nazisterna.«

de kollegialt styrda universiteten i Tyskland under 1930-talet villigt lät sig inordnas under nazisternas styre. På dessa universitet som också hyllade de humboldtska principerna om forskningens frihet verkade de kollegialt valda ledningarna aktivt för att driva ut judiska lärare och studenter medan den överväldigande majoriteten av lärarkåren i bästa fall tittade bort. Forskning om den kollegiala universitetsledningen i Lund under 1930-talet har gett vid handen att man efter Danmarks ockupation förberedde sig för hur man skulle inordna sig under ett nazistiskt styre. Jag tror helt enkelt att Forser och Karlsruhn romantiserar det kollegiala styrets frihetliga och demokratiska kvaliteter. Den studentuppsats de åberopar som en grund för sina slutsatser innehåller faktiskt ingen empiri om vad som varit utfallet

från autonomireformen vad gäller de faktiska möjligheterna till kritisk diskussion och ifrågasättande.

OM MAN SYNAR styrningen av t ex de amerikanska spetsuniversiteterna (där många av de mest framstående och mest samhällskritiska humanistiska forskarna verkar) så framkommer en annan bild, nämligen att de å ena sidan har synnerligen starka universitets- och fakultetsledningarna som ofta utan pardon tar itu med lågpresterande eller på andra sätt dysfunktionella miljöer. Men de har samtidigt mycket starka och synnerligen självmedvetna kollegiala strukturer som balanserar de starka ledningarna. Problemet vid svenska lärosäten har, som jag ser det, varit att vi haft både mycket svaga universitets- och fakultetsledningarna och en svag kollegial kultur. Med andra ord är det fel att se maktfördelningen mellan kollegialt styre och akademiskt ledarskap som ett nollsummespel. Tvärtom menar jag att det goda universitet utmärks av starka (och som det visat sig vetenskapligt mycket kompetenta) ledningar som kan, vågar och vill prioritera och framförallt styra upp (eller ibland t o m lägga ner) de forsknings- och undervisningsmiljöer som inte fungerar. Samtidigt måste dessa ledningar balanseras av starka och självmedvetna kollegiala strukturer. Vid svenska lärosäten har vi fram tills nu med några få undantag saknat båda.

BO ROTHSTEIN
PROFESSOR I STATSVETENSKAP

Replik: Skillnad på ideal och praktik

BO ROTHSTEINS REPLIK på Tomas Forser och Thomas Karlsruhn är på många sätt intressant. En för Rothsteins argumentation besvärande omständighet är dock att han är i grunden felinformerad om de kollegiala organens ansvar för förslaget att införa genusmärkning vid Uppsala universitet. Tvärtom mot det han anför var det just det kollegiala inflytandet som gjorde att vi undgick detta dekret uppifrån! Någon genusmärkning av forskning och undervisning existerar nämligen inte i Uppsala. Men nu har däremot GU en organisation som lämnar det vidöppet för sådana tvingande inspel både av nuvarande och kommande universitetsledningarna. Vi är inte längre förvånade över denna utveckling.

FÖR OSS STATSVETARE är det vanligtvis en självklarhet att skilja på ideal och praktik när vi diskuterar demokrati. Det demokratiska styrelseskicket fungerar inte alltid enligt våra ideal, men vi kastar för den skull inte ut demokrati som idé eller praktik (och ersätter den med dess motsats). Samma sak gäller det kollegiala styret. Att det finns exempel på när det kollegiala styret inte fungerat som det borde innebär alltså inte att man okritiskt accepterar dess motsats – linjestyrning – som den enda och rätta medicinen. Frågan bör istället gälla hur man ska säkerställa och utveckla det kollegiala inflytande som forskningen visar är nödvändigt för en kreativ och framgångsrik undervisnings- och forskningsmiljö.

SHIRIN AHLBÄCK ÖBERG, DOCENT
CHRISTER KARLSSON, DOCENT
STEN WIDMALM, PROFESSOR
STATSVETARE VID UPPSALA UNIVERSITET

Slutreplik: En princip värd att försvara

EN PRINCIP KAN VARA värd att försvara även om det är si och så med hur den implementeras och efterlevs. Det håller säkert en statsvetare som Bo Rothstein med om. Det gäller många av de omstridda begreppen för civiliserade sammanhang. Demokrati till exempel.

Principen att bästa argument vinner och att kollegialt självstyre har starka skäl för sig har varit en grundbult i universitetsvärlden. Med viss anekdotisk evidens tycks Rothstein vilja ifrågasätta det. Och i en mening håller vi med: Vi har själva gjort liknande dystra erfarenheter. Men bristerna i systemet måste tolkas som avsteg från kollegialiteten och inte som dess förverkligande. Rothstein talar om en "oansvarighetskultur", men vi vill istället tala om en möjlig ansvarighetskultur.

UNIVERSITETSVÄSENDETS katastrofala utveckling i Tyskland under 1930-talet var inte ett resultat av kollegialiteten utan effekten av en medveten offensiv mot de autonoma styrformer som växt fram under 1800-talet. Receptet är därför inte att försvara utan att förstärka denna form av styre. Den pågående utvecklingen ger dock anledning till farhågor, vilket Elin Sundbergs uppsats tydligt visar.

Vårt ärende var således inte att idealisera principen och dess kvaliteter men att hävda att nuvarande snabba förändringsprocess från seminariekultur till processindustri med deklarerade

lärandemål mot "anställningsbara" studenter eroderar humanioras kunskapsyn. Den där inte allt är mätbart, evident utan till och med är oförutsägbart och överraskande.

GENUSCERTIFIERING och genusmärkning innebär svårhanterliga kriterier i en fri och demokratisk kunskapsprocess. Vi är eniga om det. En sådan kunskapsprocess mår heller inte bra i linjeorganisationernas top-bottom-värld. Starka universitetsledningarna är på inget sätt oförenliga med institutionsdemokratiska strukturer. Det visar inte minst de nordamerikanska miljöerna som Rothstein hänvisar till. De mest framgångsrika universiteterna utmärks påfallande ofta av kollegiala beslutsformer och stort inflytande för lärare och forskare.

Till sist: vi välkomnar Bo Rothsteins inlägg och diskuterar gärna vidare i olika sammanhang. Men vi noterar samtidigt den kompakta tystnaden från dem som har den verkliga makten över organisationsfrågorna – vår egen universitetsledning.

TOMAS FORSER
OCH THOMAS KARLSOHN

Hum fak skapar misstro

I SAMBAND MED omställningen till färre stora institutioner 2009 skedde stora förändringar, och en av de viktigaste och mest positiva var att språken kom varandra närmare och att många nya samarbeten utvecklades i den nya institutionen för språk och litteraturer (SPL). Till exempel gav gemensamma seminarier en större forskningsmiljö.

När nuvarande dekan för något år sedan besökte ett personalmöte vid SPL, och tillfrågades om vilken vision hon hade för språken på Humanistiska fakulteten, svarade hon: "Det skall bli färre språk". Man kan konstatera att detta har hon levt upp till. I de två senaste budgetarna har i praktiken alla nedskärningar gjorts på språkens bekostnad, medan hennes egen institution tillförts resurser. Detta kan ha gjorts på goda grunder, men för utomstående känns det anmärkningsvärt.

VISSA SPRÅKÄMNER ansågs för små och ekonomiskt inte bärkraftiga, och det gjordes flera olika utvärderingar, av vilka fakultetsledningen valt att endast ta hänsyn till den så kallade SWOT-analysen och den följande fördjupade granskningen. Andra, som en internationell om forskningen, RED 10, och Höskoleverkets utvärdering 2012, har avfärdats som alltför smala. Ingen form av erkännande för forskning eller undervisning har givits språken från fakultetsledningen, trots lovorden för den av GU tillsatta utredningen RED 10. Inget positivt överhuvudtaget har framförts utan enbart negativ kritik. Efter mycken kritik från SPL mot brister i SWOT-analysen lät fakultetsledningen göra en fördjupad undersökning, där utvärderarna, vars namn först inte avslöjades, inte kontaktade institutio-

nen utan bara baserade sina utlåtanden på resultaten från SWOT:en och annan öppen information. I granskningen fanns grava missar, vilket institutionen försökte rätta till i sitt svar. Att förtydliganden och nya frågor kunnat ge ett bättre resultat togs ingen hänsyn till. I ett demokratiskt samhälle känns det djupt kränkande att kommittéer utreder utan att utredarnas namn klart ges och utan kontakt med den undersökta parten. Varför denna rädsla för insyn?

UNDER HÖSTEN 2012 anmodades slutligen institutionen att precisera sin kritik mot processen kring SWOT:en och den fördjupade granskningen. Detta gjordes men bemöttes av fakultetsledningen med svepande formuleringar, och fakultetsledningen vidhöll att den anser sig ha gjort de bedömningar som behövs.

»Det upplevs som ett rent hån mot GU:s Vision 2020 där det talas om att skapa en inspirerande miljö.«

Att det nu gått nästan fyra år sedan SWOT:en gjordes verkar inte påverka ledningens bedömning av dagsläget. Situationen är en annan i dag. Mycket har förändrats, eftersom självfallet en del av kritiken var berättigad, men inte allt.

Som SPL upplevt det har ingen dialog förts utan endast diktat utfärdats och kritik har framförts mot institutionens lärare och anställda på ett bitvis kränkande sätt. Någon positiv respons på SPL:s förslag och förändringar har inte

givits. Att Svenska Akademien i brev till rektor och många andra i debattartiklar påtalat de negativa konsekvenserna av GU:s nedskärningar av språk och studier av andra kulturer skulle kanske få en ledning att fundera lite över den egna taktiken, men icke. Nu senast påtalades den märkliga "språkpolitiken" i Tomas Forsers & Thomas Karlsohns *Till vilken nytta? En bok om humanioras möjligheter*.

OMSTÄLLNINGAR HAR naturligtvis konsekvenser, allvarliga sådana eftersom de lett till omplaceringar och varsel på grund av arbetsbrist, men det brukliga är då att man i tid gör risk- och konsekvensutredningar. Några sådana har inte presenterats.

Det är uppenbart av alla skrivelser att många på SPL upplever denna situation

SPL orsakade av fakultetsledningen har lämnats in av fackföreningarna.

JAG KAN BARA KONSTATERA att man visserligen kan se verkligheten på många vis, men att fakultetsledningen genomgående agerat på ett sätt som skapat misstro och misströstan. Om detta är genomtänkt eller bara olyckliga omständigheter vågar jag inte yttra mig om, men dialog och vilja att se den andra sidans (här SPL:s) argument skulle kunna skapa en konstruktiv miljö, vilket även fakultetsledningen borde vara intresserad av, och man skulle leva upp till Vision 2020 där det står att med "uttalat samhällsansvar och globalt engagemang bidrar Göteborgs universitet till en bättre framtid".

www.sprak.gu.se/om/internt/inlagg-i-sprakdebatten/
www.hum.gu.se/om-fakulteten/internt/swoten/

INGMAR SÖHRMAN
PROFESSOR I ROMANSKA SPRÅK

Humanistiska fakultetens ledning har erbjudits att skriva en replik i kommande nummer.

Fakulteten tar inte hänsyn till språkens utveckling

ÄNNU EN GÅNG blåser vindarna hårda kring institutionen för språk och litteraturer (SPL). Den humanistiska fakulteten måste spara pengar, och åter framläggs kraven att det är språken som ska slaktas. I den kritik som lyfts fram mot de nu hotade språken, grekiska, latin, fornkyrkoslaviska samt ryska, anmärks på en rad faktorer, där den främsta faktorn tycks vara retentionsproblematiken. Ämnena har svårt att få studenter att gå vidare till avancerad nivå, något som anses ge "icke kompletta" miljöer.

Som alternativ till nedläggning föreslår fakultetsledningen en flytt till institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori (FLOV), där språken ska integreras i Liberal Arts-programmet (LA), vilket i sig ska skapa en starkare miljö. Därtill föreslås en kraftigt minskad antagning, detta för att tvinga upp antagningspoängen och ge mer

kvalificerade studenter, benägna att fortsätta på högre nivåer. LA är, till att börja med, ett ungt program och dess framtidsutsikter ännu osäkra. Enligt Ladok är endast 50 procent av de antagna vid programmets start (15 av 30) kvar på utbildningens fjärde termin. Det är därför svårt att uttala sig om den föreslagna integreringen verkligen kan stärka ämnena i positiv riktning. En minskad antagningsbas ger heller ingen självklar anledning att tro att retentionen kommer att öka.

SAMTLIGA DE NU kritiserade ämnena har under de senaste åren genomgått en påtaglig intern revidering, och är uppe i en omfattande omvandlingsprocess. Det ständigt växande söktrycket talar här sitt eget tydliga språk: t.ex. har grekiska grundkurs, del I, en ökning av förstahandssökande om 92 procent H13

jämfört med H12 (27 mot 14); latinets introduktionskurs I har tre gånger så många sökanden (122 mot 41). Dessa högst påtagliga förändringar i positiv riktning kan inte förbises, men ignoreras ändå genomgående. Jämförbara siffror från samma period för LA visar istället på en kraftig minskning, från 97 till 63 (minus 35 procent).

DE HOTADE ÄMNERNA klandras även för att större delen av studentprestationen, i snitt 80 procent, ligger på grundnivå. I talet om "kompletta miljöer" bör man ha i beaktande olika ämnens möjliga funktioner som bidragande delar i andra ämnesutbildningar (dvs om en eller ett par terminers studier kan vara av nytta för en examen i ett annat ämne), samt om studenter som bara läser grundkurs/fortsättningskurs verkligen ska ses som mindre välkomna än de som tänker gå

vidare. Det förtjänar för övrigt påpekas att det ökade söktrycket till ovan nämnda grundkurser sannolikt kommer att påverka utvecklingen på avancerad nivå. För grekiska gäller att detta kommer att synas i statistiken först om ca två år, eftersom kurserna endast ges på halvfart.

Förslaget om en flytt har, som redan påpekats (GP Debatt 23/4), inte föregåtts av försök till "samråd" med SPLs ledning eller de berörda ämnena, vad än fakultetsledningen vill låta påskina (HumNytt 4/2013). Som ovan påvisats bygger därtill båda förslagen, om nedläggning liksom om flytt, på utdaterade antaganden, utan hänsyn till aktuell utveckling inom ämnena.

KARIN W. TIKKANEN, LATIN
SARA EHRLING, LATIN
MIKAEL JOHANSSON, GREKISKA

Läsarbrev:

Det verkligt revolutionerande med nätkurser

I FÖRRA NUMRET av GU Journalen (2/2013) beskrevs det relativt nya fenomenet MOOC. Kurserna är gratis och öppna för alla, vilket förstås också får till följd att många anmäler sig utan att fullfölja. Huruvida detta är ett problem och i så fall för vem är inte helt självklart. En MOOC kan ha tusentals deltagare och i en sådan situation blir det av förståeliga skäl problematiskt för lärare att interagera med de studerande och det blir i huvudsak frågan om informationsöverföring. Men rätt använt skulle MOOC:s kunna bli ett experimentfält för att undersöka hur digitala verktyg skulle kunna utveckla lärandet och pedagogiken på verkligt nya sätt.

2010 stötte jag på begreppet MOOC via personer som jag följer på nätet. Jag fick en inbjudan att anmäla mig till kursen PLENK 2010 (Personal Learning Environments Networks and Knowledge 2010, <http://connect.downes.ca/index.html>). Året därpå anmälde jag mig även till CCK11 (Connectivism and Connective Knowledge, <http://cck11.mooc.ca/>). Långt senare har jag fått lära mig att dessa kurser var vad man numera benämner cMOOC:s till skillnad från de som beskrivs i GU Journalens artikel, vilka brukar kallas xMOOC:s.

En cMOOC är så långt från en traditionell kurs man kan föreställa sig. Det man möjligen kan känna igen från andra kurser är att det finns en tidsplan över cirka 10 veckor och att varje vecka behandlar ett visst tema. Till detta kommer förslag på resurser att ta del av, givetvis fritt tillgängliga på nätet. Vid ett antal tillfällen ges presentationer över nätet av inbjudna talare, synkront om man befinner sig i en tidszon som möjliggör

»Den grundläggande tanken uttrycks genom följande begrepp: aggregate, remix, repurpose, feed forward.«

detta, annars tar man del av en inspelad version. Dessa presentationer är dock att betrakta som erbjudanden och inte alls något man nödvändigtvis måste ta del av.

För en person som på olika sätt umgåtts med traditionell utbildning i hela sitt studie- och yrkesliv är detta sätt att studera helt revolutionerande, då det i princip saknar allt som en traditionell universitetskurs innehåller. Här finns visserligen en lös tidsplan och förslag på sådant som kan läsas men inga lärandemål, inga tentor, ingen examination och inga poäng. Det är alltså inget för instrumentella poäng- och examensjägare.

EN CMOOC har inget fastslaget innehåll. Själva poängen är att deltagarna är med och skapar innehållet. Den grundläggande tanken uttrycks genom följande begrepp: aggregate, remix, repurpose, feed forward.

Genom att kursen har en särskild "tag" som allt material märks med kan detta samlas ihop, aggregate, över internet. Varje dag fick vi som anmält oss ett mejl som innehöll länkar till sådant som hade vår kurstag. Redan här måste man inse omöjligheten i att läsa allt utan man måste fokusera och välja bort. I nästa steg gör man något av det man tagit del av det vill säga

man producerar något själv med hjälp av andras arbeten, remix. Om man tänker sig remix som att man sammanställer material, är repurpose ett sätt att skapa något nytt som kan användas av en själv eller andra. Då blir även det sista steget, feed forward, helt naturligt, det vill säga jag konsumerar inte enbart andras arbeten utan bidrar även genom att dela med mig på nätet av det jag själv har skapat.

Som synes har en cMOOC det gemensamt med en xMOOC att den är massiv open och online. Men en cMOOC skiljer sig radikalt när det gäller interaktivitet och egen produktion som är själva kärnan i verksamheten. Den kan därför aldrig beskrivas som en kurs där man konsumerar färdigförpackat innehåll.

FÖR MIG BLEV MOOC en stor inspiration även om jag inte var aktiv i alla moment till slutet. Kanske är detta heller inget problem, om man släpper den invanda tanken på att man skall vara duktig och se till att det blir "genomströmning"; man lär sig ändå och i mitt fall var det en lärandeupplevelse som satte spår, något som jag tror deltagarna i mina nätkurser har fått prova på (alt: fått glädje av).

LARS-ERIK JONSSON

LEKTOR I PEDAGOGIK MED INRIKTNING MOT
INFORMATIONSS- OCH KOMMUNIKATIONSTEKNIK
OCH LÄRANDE

Den som blivit intresserad kan ta del av
Dave Cormiers beskrivning av en MOOC på
YouTube <http://youtu.be/eW3gMGqcZQc>

PROFESSORS- INSTALLATION 2013

Installationen äger rum fredagen den 17 maj med start klockan 14:00 i Göteborgs Konserthus vid Götaplatsen. Vårens professorsinstallation och höstens doktorspromotion är universitetets två viktigaste högtider. Båda står för förnyelse, den förnyelse som nya professorer och nya doktorer representerar.

För mer information:
marie.lowrie@gu.se

Hjärtligt välkommen!

Utbildning som marknadsföring

UNDER MINA 20 ÅR vid nationalekonomiska institutionen har jag redigerat (det vill säga språkgranskat, vid behov skrivit om samt gett detaljerad teknisk feedback) många tidskriftsartiklar, bokkapitel, avhandlingar, med mera. Förutom för GU redigerar jag också för andra institutioner och forskningsinstitut – för närvarande för African Development Bank och universitetet i Örebro och Dalarna – vilka ser mig som en GU-person, något som borde gynna GU:s image. (För att kompensera för utskrifts- och kopieringskostnaderna av sådana ”externa” projekt har jag alltid gett institutionens klienter 25 procent rabatt.)

EFTER ATT FÖRRA ÅRET ha blivit klar med min egen avhandling (vid 65 års ålder) fortsätter jag att läsa nationalekonomi, gå på seminarier och skriva (även i den offentliga debatten i USA), likaså att redigera. Men nu har allt detta försvårats då jag till och med har nekats sporadisk tillgång till ett delat rum på institutionen.

Det finns andra äldre forskare vid institutionen som fortfarande är aktiva men som inte längre undervisar (de kanske skulle vilja, men beslutsfattandet har förts vidare till en yngre generation). Det finns ett allmänt intresse av att institutionen fortsätter bekosta ett delat rum för dessa personer, vars närvaro gynnar studenter och yngre forskare genom att tillhandahålla medvetenhet om de historiska sammanhangen, något som annars tyvärr saknas i läroplanen.

MEN DET SOM alltmer verkar hända är att det läggs mer fokus på utbildning som affärsverksamhet: på marknadsföring och varumärkesbyggande, på examinations-siffror eller artiklar publicerade i en snäv samling ”topptidskrifter”, och på minskade utgifter, snarare än på att underlätta för den akademiska verksamheten. En äldre forskare som fortfarande är ganska aktiv fick förra året besked om att han, på grund av lokalvårdskostnader, inte kunde ha kvar sitt arkivskåp med alla dokument!

Mätbara resultat och kostnader har självklart sitt berättigande men universitetens sekelgamla traditioner av fortsatt bildning (livslångt lärande) och extern medverkan förtjänar också respekt.

RICK WICKS
DOKTOR I NATIONALEKONOMI

KONSTENS FÖRMÅGA – att vara livets skratt- och gråtspegel

V I BÖRJAR NU äntligen på fullt allvar inse värdet av den kunskapsbildning som föds via våra sinnen och känslor. Vi kallar den för estetisk kunskap. I ett tilltal till hela människan äger konsten kraft att gestalta människans etiska och sociala ansvar i dagens ack så utsatta samhälle.

Något av det viktigaste jag kan tänka mig att ge vidare till studenterna i mina kurser, är att de får uppleva kraften och glädjen i en estetisk läroprocess och att de via konstnärlig gestaltning som metod får större insikt om konsten och livet. Att göra studentens kursprocess varm och mänsklig men samtidigt ge plats för mångdimensionell reflektion, uppamma mod till personlig utveckling hos den lärande, är en betydande del i lärares uppdrag.

Via konsten och konstnärligt lärande kan komplicerade processer i våra liv med allvar och humor speglas och klargöras. Konst, dans, musik och teater har kraft och förmåga att gestalta människors lika värde. Den har lättare att bygga broar till de värdegrunder vi bekänner oss till såsom etik, mångfald, demokrati och rättvisa. En konstnärlig gestaltning har förmåga att ge ett djupt avtryck i såväl den utövandes som i publikens sinnen och ge oss alla ett minne för all framtid, byggt på starka humanistiska och ”verkliga” upplevelser.

NÄR DETTA SKER har det alternativa språket fått bli en viktig medaktör i vår kunskapsutveckling och det alternativa språket kompletterar då vårt intellektuella språk. De sinnligt/emotionella intelligenserna och den intellektuella intelligensen tillåts berika varandra.

De förutsätter varandra på samma sätt som musik och text i en sång. Vi får hjälp att utveckla vår förmåga, att förstå livet från nya perspektiv, att sätta oss själva och vår värld i ett större sammanhang och att samla mod att våga ifrågasätta dammiga fördomar och stelade strukturer i vårt samhälle.

Rektor Pam Fredman har sedan länge kultur och hälsa som en av sina angelägna prioriteringar och professor Ola Sigurdson, föreståndare för Centrum för kultur och hälsa, leder detta starkt framväxande område. Den medicinska forskningen i Sverige börjar allt mer intressera sig för hela människan, menar han.

Professor emeritus Töres Theorell, Karolinska Institutet, har nått slående resultat, när det gäller hela människans hälsa och välbefinnande i musikaliska situationer. Theorells forskargrupp har slagit fast, att vid sång frigörs hormonet oxytocin såväl som testosteron. Oxytocinet har lugnade och smärtstillande effekt. Testosteron reparerar och nybildar våra celler. Man vet sedan tidigare, att regelbundna möten med kultur

FOTO: JOHAN WINGBORG

stärker vårt immunförsvar, sänker vårt blodtryck och förbättrar vår matsmältning, för såväl utövare som för publik.

Det finns röster inom akademien som hävdar att konsten bara finns till för sin egen skull. Men visst vore det snopet om konsten måste degraderas till dekoration och utsmyckning.

Konsten är ”absolut”, menar dessa röster och har endast existensberättigande som förströelse eller verklighetsflykt. Jadå, vill man nöja sig med konstens egenvärde så må det vara hänt! Men förmåga inte konstformer rätten att använda sig av sin kraft även i mervärdet. Att konsten har betydelse och mening för oss människor!

I MIN UNDERVISNING använder jag sedan många år rollspelets makt instrumentellt, för att öka studenters förmåga att uttrycka sig, stärka deras empati och deras självkänsla.

Alla vi människor behöver träna vår lust och nyfikenhet, träna oss i att duga, träna vårt mod att vara oss själva, ”tala med vår egen röst” och inte minst – träna oss att tycka om oss själva.

Konstformer av alla de slag har en avgörande betydelse för människans möjligheter att få ta del av ett livslångt lärande i ett meningsfullt och friskare liv.

GUNILLA GÅRDFELDT
PROFESSOR EMERITA, SCENISK/MUSIKALISK KOMMUNIKATION OCH DRAMATIK HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

NYA ANSTÄLLNINGAR

HANS ABELIUS är ny enhetschef för International Centre. Han har tidigare arbetat vid Samhällsvetenskapliga fakultetens kansli och arbetar just nu deltid med en utredning om lärares och forskares administrativa uppgifter.

ALEXANDER ANTONELLI är ny docent i biologi med inriktning mot systematik och biodiversitet. Han forskar om hur den biologiska mångfalden har utvecklats.

MARIE DEMKER, professor i statsvetenskap, är från 1 maj ledamot av Örebro universitets styrelse. Förordnandet gäller till 30 april 2016.

SUSANNE FÄGERSTEN SABEL är ny chef för serviceenheten. Hon lämnar därmed sitt uppdrag som chef för Informationscentrum för ovanliga diagnoser (IOD) vid institutionen

för kliniska vetenskaper. Hon har tidigare varit informationschef på Sahlgrenska akademien. Ny chef för IOD blir **LENA KOLVIK** som lämnar sitt uppdrag som chef för sektionen samverkan och event. Hon var tidigare enhetschef på studentavdelningen. IOD arbetar främst med att producera informationsmaterial till Socialstyrelsens kunskapsdatabas om ovanliga diagnoser, samt att hjälpa till med informationsökning och förmedla kontakter inom området.

ANETTE NORBERG blir ny chef för kommunikationsenheten vid Gemensamma förvaltningen. Hon är för närvarande kommunikationschef på

Lantmäteriet i Gävle men har också arbetat vid Stockholms universitet. Hon tillträder sin nya tjänst i augusti.

P-O REHNQUIST, före detta universitetsdirektör vid GU, är ny ordförande i Universitets- och högskolerådets styrelse. Rådet, som startade 1 januari, ska ge saklig

information om högskoleutbildning, erbjuda antagningservice, ha kompetens om och ge service i tillträdesfrågor, bedöma utländsk utbildning, erbjuda möjligheter till internationellt samarbete samt leverera tjänster inom systemförvaltning.

HELENA SIESJÖ är sedan 1 februari bibliotekschef för Ekonomiska, Pedagogiska och tidningsbiblioteken. Hon kommer senast från

konstbolaget Sigma, där hon har arbetat som konsultchef och projektledare med uppdrag hos bland annat Telia och Ericsson.

LISS KERSTIN SYLVÉN är ny docent i ämnesdidaktik med inriktning mot språk. Undervisning på ett annat språk än elevens, och ofta lärarens, förstaspråk är hennes

huvudsakliga forskningsområde. Hon är även en av dem som leder den språkdidaktiska forskningsmiljön *Lärande och bedömning i främmande språk*. Hon har också ett övergripande samordningsansvar för den engelska språkhandledningen vid Göteborgs universitet.

Övriga anställda

ANNIKA AHLBERG, antagningsassistent vid utbildningsenheten

ROZITA AKRAMI, biträdande forskare vid inst. för medicin

VERONICA ALFREDSSON, universitetsbibliotekarie vid Biomedicinska biblioteket

ANDREA BELGRANO, projektledare vid Havsmiljöinstitutet

ARAVINDA BERGGREEN CLAUSEN, dietist vid inst. för medicin

CAROLINE BERGQVIST, studieadministratör på Förvaltningshögskolan

SARA BIRGERSSON, studievägledare på statsvetenskapliga inst.

ROGER BUTLIN, gästprofessor vid inst. för biologi och miljövetenskaper

LARS BÖRJESSON, universitetslektor vid inst. för kliniska vetenskaper

MAGDALENA CLAESSON, gästlärare vid inst. för kliniska vetenskaper

GUSTAV EKSTRÖM, biträdande forskare vid JMG

HANNA ENERBÄCK, amanuens vid inst. för odontologi

MORGAN ERICSSON, universitetslektor vid inst. för data- och informationsteknik

JONAS ERIKSSON, biträdande forskare vid inst. för medicin

NIKI ERIKSSON, projektledare vid inst. för historiska studier

NABI FATAHI, universitetslektor vid inst. för vårdvetenskap och hälsa

SANDRA FERNANDES, projekt-samordnare vid Sven Lovén Centrum för Marina Vetenskaper

JOHANNA FRANZÉN, sjuksköterska vid inst. för medicin

JONAS FRIIS-LIBY, byggprojektledare vid fastighetsenheten

GUNILLA GISSLEVIK, ekonomi-handläggare vid inst. för vårdvetenskap och hälsa

ALEJANDRO GOMEZ, doktorand vid inst. för biomedicin

JOHANNA GRIBING, amanuens vid inst. för odontologi

MARIA GRÖNROOS, projekt-samordnare vid Nationella sekretariatet för genusforskning

MARIA HANSSON, utbildnings-administratör vid inst. för neurovetenskap och fysiologi

LINNEA HEDLUND, dietist vid inst. för medicin

SIMON HOLMLUND, universitetslektor vid inst. för neurovetenskap och fysiologi

HELGA HÄRENSTAM, universitetsadjunkt vid HDK

TORMOD OTTER JOHANSEN, projekt-assistent vid juridiska inst.

JOHANNA JUHL, projektassistent vid juridiska inst.

KRISTER JÄRBRINK, universitetslektor vid inst. för medicin

FREDRIK JÄWERT, amanuens vid inst. för odontologi

SOFIE KARLBERG, kommunikatör vid Nationella sekretariatet för genusforskning

HILDA KARLSSON, projektassistent vid företagsekonomiska inst.

ARVID KARSVALL, postdoktor vid inst. för tillämpad IT

KAROLINA KEGEL, datasamordnare vid Svensk nationell datatjänst

SIRI KLASON, forskningsbiträde vid inst. för biologi och miljövetenskaper

MANUELA KRÄMER, laboratorie-assistent vid Sembio Core Facilities

MONICA LEU, statistiker vid inst. för medicin

CARL LINDAHL, forskare vid inst. för kliniska vetenskaper

LENA LJUNGKRONA-FALK, biträdande forskare vid inst. för medicin

SARA LUNDSTRÖM, postdoktor vid inst. för biomedicin

DORIS LYDAHL, doktorand vid inst. för sociologi och arbetsvetenskap

CAMILLA MALMBERG, utbildnings-administratör vid Akademi Valand

MICKAELA MARTINSSON, undersköterska vid inst. för medicin

LARS MATHIASSEN, gästlärare vid inst. för tillämpad IT

AMIN MOTTAHEDIN, assistent vid inst. för neurovetenskap och fysiologi

ASTRID NIELSEN-SOTO, lokalvårdare vid serviceenheten

KAJ NIEMINEN ALVESOL, personal-handläggare vid inst. för pedagogik och specialpedagogik

PER OLESKOG TRYGGVASON, biträdande forskare vid JMG

ANNA-KARIN OLOFSSON, konferensvärd vid serviceenheten

MONIKA OSKARSSON, biträdande forskare vid inst. för odontologi

BENGT-GÖRAN PERSSON, service-tekniker vid serviceenheten

CARINA PETERSSON, administratör vid inst. för biomedicin

PHHU PHUNG, forskare vid inst. för data- och informationsteknik

CHRISTINA RABASA, postdoktor vid inst. för neurovetenskap

ALVA RANI JAMES, projektassistent vid inst. för biomedicin

ARDO ROBIJN, doktorand vid inst. för geovetenskaper

FRIDA ROSSTORP, projektassistent vid inst. för neurovetenskaper

RAIJA SAIKKONEN, administratör vid inst. för kliniska vetenskaper

ANNA SCHERER, forskningsbiträde vid inst. för biologi och miljövetenskaper

ARVIND SINGH, forskare vid inst. för biologi och miljövetenskaper

MIKAEL SODÉUS, biomedicinsk analytiker vid Sembio Core Facilities

PILLE STRAUSS RAATS, EU-doktorand vid inst. för sociologi och arbetsvetenskap

SARA SVANTESSON, assistent vid Havsmiljöinstitutet

SARA SVENSSON, datasamordnare vid Svensk nationell datatjänst

MANUELA TERRINONI, biträdande forskare vid inst. för biomedicin

KATARINA TRUVÉ, statistiker vid Sembio Core Facilities

ORLA VIGSÖ, gästprofessor vid JMG

ANNA VINGE, antagningsassistent vid utbildningsenheten

RUOLI WANG, universitetslektor vid inst. för kost- och idrottsvetenskap

ALMA WENNEMO LANNINGER, forskningssekreterare vid Nationella sekretariatet för genusforskning

CAROLA ÅBOM, studieadministratör vid inst. för tillämpad IT

UTMÄRKELSER

THOMAS KARLSOHN, universitetslektor i idéhistoria, har av Kurt Aspelins minnesfond tilldelats 2013 års pris om 10 000 kronor. Han får priset för att han på kort tid gett väsentliga bidrag

till centrala områden i såväl ämnets historia som dess samtida informations- och medieanalytiska debatt. Det har han gjort bland annat i doktorsavhandlingen *Passage mellan medier* samt i boken *Teknik - retorik - kritik* samt i essäsamlingen *Originalitetens former*.

PER LINELL, senior professor vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande, har av Kungliga Vitterhetsakademien tilldelats Ann-Kersti och

Carl-Hakon Swensons pris för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Han får priset för att han sedan mer än trettio år med originalitet och djupsinnet diskuterat grunderna för språkvetenskapens ontologi, metodologi, teori och metateori. Priset är på 600 000 kronor.

KAROLINA SKIBICKA, sektionen för fysiologi, har tilldelats Novo Nordisk-fondens pris på 5 miljoner danska kronor för sin forskning om fetma. Bland annat undersöker hon hur man på kemisk väg kan blockera hjärnans belöningssystem för att minska suget efter både mat och alkohol.

JOHAN KÄRNFELT, docent i idé- och lärdoms historia, arbetar tillsammans med kollegan Gustav Holmberg, Lunds universitet, med ett större projekt kring den svenska amatörastronomins historia. De har därför startat en blogg för i första hand amatörastronomer: <http://amatorastronomi.wordpress.com/>

BÖCKER

Solidaritetsens många ansikten

Människan är en social varelse. Vi vill kunna lita på varandra men de omvälvande förändringarna i arbete, sociala relationer, livsstil och omvärldsberoende har utmanat många gemenskaper. Hur är solidaritet möjlig i en individualiserad värld? Har solidariteten en gräns, vid familjen, den egna gruppen eller nationen, eller måste framtidens solidaritet vara global? Detta är frågor som forskare vid institutet för arbetsvetenskap ställer i 13 texter i antologin *Solidaritetsens många ansikten*. Redaktör är Bernt Schiller och utgivare är Premiss förlag.

PÅ GÅNG

RENT av Jonathan Larson

Jonathan Larson har i rockmusikalen *Rent* utgått från handlingen i Puccinis opera *La Bohème* från 1896. Men istället för unga fattiga konstnärer i 1890-talets Paris är handlingen flyttad till samtidens New York. När *Rent* hade premiär på Broadway 1996 knockade den både publik och kritiker och så småningom en hel värld. Musikalstudenterna sätter upp *Rent* som examensproduktion i regi av Staffan Aspegren.
Speldatum: 11/5, 14/5, 15/5, 16/5, 23/5 samt 25/5.
För ytterligare information: hsm.gu.se.

Världens vårkonsert

Studenterna på världsmusikutbildningen bjuder på en resumé av årets musikaliska upptäcktsresor.
Tid: 19:00-21:00 den 15 maj
Plats: Sjöströmsalen, Artisten

Akademisk kvart

Den 16 maj föreläser forskarasistent Caroline Jonsson om nanopartiklars öden och äventyr i miljön. Platsen är Bokia, Kungssportsavenyn 21, och föreläsningen börjar klockan 12:30.

Ett hus fyllt av musik

Examenskonserthelg! Musik från alla tänkbara epoker och genrer fyller Artisten när studenterna ger sina avslutningskonserter. Datum: 17-19 maj samt 24-26 maj. Konserterna pågår från 12:00 till 22:00.

Varför utspelas så få svenska deckare i universitetsmiljö?

Barbara Czarniawska
Professor vid Gothenburg Research Institute

- **OM DE PÅGÅENDE** reformerna av universiteten fortsätter, förutspår jag en renässans av universitetsdeckare i Sverige. Det är väl det minst blodiga sättet att få revansch - på chefer, stiftelser och vetenskapliga förlag. Jag måste erkänna att jag själv hade vissa planer på det - men kom till slutsatsen att jag är bättre på att läsa deckare än att skriva dem.

Stefan Nilsson
Professor emeritus i zoologi

- **FÖR TROVÄRDIGHET** tarvas att författaren inifrån förstår högskolevärldens funktioner. De svenska universiteten hyser endast personer med en så kärleksfull inställning till sina kollegor att tanken på att skriva om kriminell aktivitet i universitetsvärlden är otänkbar. Ett lokalt undantag är förstas zoologen Anna Zeffers skildring från den Morfologiska Institutionen här i Göteborg i hennes bok *Konsekvenser*.

Lina Larsson
Filosofie doktor i tyska

- **ANTAGLIGEN FÖR ATT** svenska deckare nästan alltid skildrar någon form av samhällsperspektiv med fokus på utsatta människor och då är inte universitetsmiljön representativ. Svenska deckares polishjältar är oftast "underdogs" och i mindre grad högutbildade akademiker. Universitetsvärlden inbjuder helt enkelt inte till att skildra de samhällsproblem som ofta döljer sig bakom brotten i svenska deckare.

Jörgen Tholin
Universitetsdirektör

- **DET ÄR INGET JAG** direkt grubblat på. Är inte alla miljöer förutom tidsningsredaktioner och polisstationer underrepresenterade i svenska deckare?

Ulla Berglindh
Universitetslektor i svenska

- **MAN SKULLE KUNNA** skissa på några utgångspunkter: **Motiv:** sjuttonde omorganisationen, mordet på språken, nedmontering av humaniora, lömska sakkunnigutlåtanden, stöld av forskningsresultat, åldersdiskriminering, skelett i garderoben. **Beprövade metoder:** kniv i ryggen, giftpilar, gropar grävda åt andra, karaktärsdråp med ord och penna. Inget våld, mera symbolik: till exempel skära i OH-procenten. **Problemlösaren:** och sidekicken (en Sancho Panza, Dr Watson, katten Cleo) - för pusseldeckaren behövs protagonist med analytisk forskarträning (förutom förtjusning i opera och whisky) men svårt att få in verksamheten i tjänsteunderlagets atr-beräkning. **Plats:** Hemlig underjordisk våning på UB. Administrationskorridor där offren inte skulle saknas förrän efter tre veckor.

NYTT LÄGRE PRIS PÅ JONSEREDS HERRGÅRD!
Konferera en heldag för 480:-/person

Priset är exklusive moms

I priset ingår:

Konferenslokal • Förmiddagsfika med kaffe/te, halvfralla, croissant, frukt och juice • Konferenslunch med dryck, kaffe och chokladbit • Eftermiddagsfika med kaffe/te, hembakad kaka, frukt och juice

För mer information och bokning kontakta konferensbokning@gu.se eller 031-786 5959

VÄLKOMNA TILL JONSEREDS HERRGÅRD

EXAMENS-UTSTÄLLNINGAR
MFA 2013
FRI KONST

Göteborgs Konsthall
11-26 maj

FÖR MER INFORMATION
VALAND13.SE

Välkommen till
öppet hus
på konferens-
centrum Wallenberg
24 maj 2013

Plats: Konferenscentrum Wallenberg, Medicinaregatan 20A
Klockan: 10:00-14:00

Hjärtligt välkomna

PER HÖGBERG

AKTUELL: *Orgelsång och psalmspel: Musikalisk gestaltning av församlingssång, doktorsavhandling i musikalisk gestaltning vid Högskolan för scen och musik.*

YRKE: Organist och körledare i Vasakyrkan.

ÅLDER: 49 år.

BOR: Ljungskile.

PSALM SOM BORDE SPELAS OFTARE: *Herre, när din dag är inne (nr 174).*

INTRESSEN: Renoveringen av huset på Lyckorna. Träbåtar.

de bli någorlunda vanliga i Sverige först vid mitten av 1800-talet. I medeltida kyrkor sjöng man a cappella.

– Men att få oskolade personer att sjunga, utan övning eller förberedelser, var nog inte så lätt. Någon behövde styra upp det hela och den rollen fick organisten. I fattiga församlingar fick man förr dock nöja sig med det mycket enklare instrumentet psalmodikon.

Den äldsta officiella svenska psalmboken är från 1695. Den har reviderats endast tre gånger, senast 1986/2002. Mycket av det allra tidigaste materialet finns fortfarande kvar, om än i förnyad form.

– **PSALMBOKEN** var ett försök att efter reformationen skapa ett enhetligt sätt att sjunga i hela Sverige. Även om det inte riktigt lyckades kom det kristna budskapet att i hög utsträckning sjungas in och psalmerna blev också en del av sångskatten i hemmen. Psalmboken kallas därför ibland ”lekmannabibeln” och bidrog också starkt till läskunnigheten i landet.

Per Högbergs disputation bestod av två delar: först en mäsas i Vasakyrkan med mycket församlingssång. Sedan en sedvanlig disputation. Också avhandlingen innehåller både en monografi och en klingande cd. Exemplet är från den tidiga 1800-talssorgeln i östgötska Gammalkils kyrka samt från Vasakyrkans hundraåriga orgel.

Vad var det som fick dig att börja forska?

– Jag började spela orgel redan som liten, inspirerad av bland andra pappa, som var kantor vid sidan av arbetet som civilingenjör. Och under mina många år som organist har jag ofta funderat över den skönhet som skapas i interaktionen mellan orgelspel och den sjungande församlingen.

Men sång i kyrkan är väl inte alltid så vackert?

– Det gäller att formulera en församlingssångens estetik. Visst kan det hända att någon röst i församlingen tränger igenom på ett sätt som blir riktigt ”alldagligt”. Men man kan jämföra med en fotbollsmatch där 12 000 frimodiga supportrar klämmer i och skapar en härlig stämning. Alla enskilda röster kanske inte är så vackra, varken på fotbollsläktaren eller i kyrkan, men den delaktighet som skapas tillsammans äger, menar jag, stor konstnärlig skönhet.

**TEXT EVA LUNDGREN
FOTO JOHAN WINGBORG**

Orgeln får kyrkan att sjunga

– **I sina händer bär organisten känslornas bästa språk! säger Per Högberg, nybliven doktor i musikalisk gestaltning.**

Hans avhandling handlar om konstnärlig interaktion under en helt vanlig gudstjänst i mötet mellan orgel, organist och församlingens sång.

PSALMERNAS I KORALBOKEN har normalt fyra stämmor. Det innebär att organisten måste spela vertikalt, tre överstämmor med händerna samt basen med fötterna. Församlingen, som bara följer en stämma, melodin, sjunger däremot horisontellt. I mötet mellan å ena sidan den skolade musikern, den skrivna texten och den väldiga orgeln och å andra sidan den oskolade, otränade och tillfälligt sammansatta församlingen, uppstår ljuv musik.

Det förklarar nydisputerade Per Högberg, organist i Vasakyrkan.

– En psalm är inte främst ett orgelstycke, utan en sång, där var och en i församlingen sjunger efter egen förmåga. Också orgeln

frigörs och blir sångare. Men för att skapa delaktighet måste organisten anpassa sig, både till församlingen och till kyrkorummet. Det går ju inte att spela på samma sätt i exempelvis Vasakyrkan, med kanske flera hundra deltagare, som i ett litet kapell med en handfull personer. Ibland måste organisten träda tillbaka, andra gånger gäller det att fungera som en coach som får igång de kanske trevande rösterna.

EFTERSOM ORGELKLINGEN kommer ovanifrån, från läktaren, är det viktigt att klangen inte lägger sig som ett lock över församlingen. Istället ska det kännas som att musiken kommer underifrån och bär sångarna.

– Organisten måste alltså upparbeta en känsla för klangen i ett rum. Det viktiga är att psalmsången blir en manifestation av församlingen, inte ett tillfälle för organisten att briljera. När det fungerar kan det bli oerhört verkningsfullt.

Även om orgeln idag kanske uppfattas som en omistlig del av varje kyrka började